

รายงานผลการวิจัย

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง

การพัฒนดัชนชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของ

ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT OF INDICATORS AND FACTORS AFFECTING

SUSTAINABLE SUCCESS ON COMMUNITIES'S SPA AND THAI

TRADITIONAL MASSAGE BUSINESS IN CHIANG MAI

โดย

พพล ศักดิ์คะทศน์ และอิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน

2552

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง การพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผน
ไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT OF INDICATORS AND FACTORS AFFECTING SUSTAINABLE
SUCCESS ON COMMUNITIES'S SPA AND THAI TRADITIONAL MASSAGE
BUSINESS IN CHIANG MAI

ได้รับการจัดสรรงบประมาณการวิจัย ประจำปี 2552

จำนวนเงิน 280,000 บาท

หัวหน้าโครงการวิจัย นาย พหล ศักดิ์คะทศน์

ผู้ร่วมโครงการ นาย อธิธิฤทธิ์ พลังธีรสิน

งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

กรกฎาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(ก)
สารบัญภาพ	(ค)
บทคัดย่อ	(ง)
Abstract	(จ)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	9
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	23
บทที่ 4 ผลการศึกษา	26
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	54
บรรณานุกรม	59
ภาคผนวก	63
แบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มธุรกิจสปาและนวดแผนไทย	64
แบบสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการ	70

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ประชากรเป้าหมาย ที่ดำเนินการโดยชุมชนหรือองค์กรในชุมชน	25
ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	26
ตารางที่ 4.2 ปัจจัยเสริมของสถานประกอบการ	28
ตารางที่ 4.3 ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง	29
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	31
ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปด้านสังคมของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	32
ตารางที่ 4.6 ข้อมูลทั่วไปด้านสิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการทำกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย	33
ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปด้านสิ่งแวดล้อมการผลิตใช้เองของทรัพยากรในการทำกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย	34
ตารางที่ 4.8 ผลความยั่งยืนในแต่ละด้าน	36
ตารางที่ 4.9 เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยแบบเชิงชั้น	38
ตาราง 4.18 การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงชั้นของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ	40
ตาราง 4.19 การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงชั้นของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสังคม	41
ตาราง 4.20 การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงชั้นของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม	42
ตาราง 4.21 การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบเชิงชั้นของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวม (ภายใต้กรอบทั้ง 3 ด้าน)	43

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตาราง 4.14 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	46
ตาราง 4.15 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลการใช้บริการของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	47
ตาราง 4.16 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจด้านบริการ	49
ตาราง 4.17 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในการใช้บริการ	
ด้านความปลอดภัย	50
ตาราง 4.18 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในการใช้บริการด้านสถานที่	51

(ค)

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แบบจำลองเพื่อความยั่งยืน	2
ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกับพฤติกรรมที่ แสดงออก	15
ภาพที่ 2.2 เครือข่ายที่มีองค์กรกลางโดยแต่ละองค์กรสมาชิกมีการติดต่อซึ่งกันและ กัน	19
ภาพที่ 2.3 กรอบแนวความคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ อย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่	21

(ง)

การพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผน

ไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT OF INDICATORS AND FACTORS AFFECTING SUSTAINABLE

SUCCESS ON COMMUNITIES'S SPA AND THAI TRADITIONAL MASSAGE

BUSINESS IN CHIANG MAI

พหล ศักดิ์กะทัศน์

Phahol Sakkatat

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อิทธิฤทธิ์ พลังสิทธิสิน

Ittirit Palangtirasin

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอยู่ 3 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดระดับสำเร็จ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และ 3) แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากหัวหน้าธุรกิจธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 แห่ง และผู้ใช้บริการแต่ละ 5 คน รวม 555 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ

ผลการศึกษาพบว่าดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ ประกอบด้วย 1) ร้อยละรายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน 2) ร้อยละของรายได้ต่อต้นทุน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับร้อยละ 12.62 อยู่ในระดับน้อยมาก ด้านสังคม ประกอบด้วย 1) ร้อยละการทำงานอย่างต่อเนื่องของพนักงาน 2) ร้อยละการเข้ารับการฝึกอบรมของพนักงาน 3) ร้อยละการแลกเปลี่ยนหรือร่วมมือของบุคคลากรกับสถานประกอบการอื่น โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับร้อยละ 65.71 อยู่

(จ)

ในระดับมาก ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ร้อยละการใช้ทรัพยากรในชุมชน 2) ร้อยละการผลิตทรัพยากรใช้เอง 3) ร้อยละการใช้สมุนไพรแทนสารเคมี และ 4) ร้อยละของจำนวนครั้งที่การบำบัดของเสียโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 5.9 อยู่ในระดับน้อยที่สุด และโดยรวมทั้งหมด 9 ตัวชี้วัดพบว่ามีค่าเฉลี่ย 28.07 อยู่ในระดับน้อย

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ได้แก่ รายได้ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิก ส่วนแนวทางการพัฒนาการบริหารธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีเครือข่ายระหว่างกลุ่ม การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อลดต้นทุน จัดฝึกอบรมและให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่พนักงาน การตกแต่งสถานที่ให้มีเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเอง พนักงานควรแต่งกายสะอาด และอุปกรณ์ที่ใช้สะอาดและปลอดภัย

คำสำคัญ ชุมชน ธุรกิจสปาและนวดแผนไทย ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ความยั่งยืน

Abstract

This research regarding development of indicators and factors affecting sustainable success on communities' spa and traditional Thai massage (CS & TTM) business in Chiang Mai, had three objectives: 1) study and development of success indicators, 2) factors affecting the success, and 3) guidelines for development and administration of CS & TTM business. Questionnaires were used for collecting data administered with 111 respondents of CS & TTM business and 555 respondents of service user. Data were analyzed by descriptive statistics and multiple regression analysis. Results of the study revealed that there were 3 aspects of CS & TTM business : 1) economic aspect comprising percentage of an increasing compare with the previous year and percentage of income per yearly costs which was 12.62 percent and considered as a low level; 2) social aspect comprising percentage of continual working of staff;

percentage of training attendance of staff; and percentage of exchange or coordination of personnel with other entrepreneurs which was 65.71 percent and considered as a high level; 3) environmental aspect comprising percentage of community resource exploitation; percentage of self resource production; percentage of herb using instead of chemicals; and percentage of a number of times of sewage dispersal with and average value of 5.9 percent and considered as a lowest level. As a whole, the nine indicators were found to have an average value of 28.07 considered as a low level. Factors effecting the success of CS & TTM business were income and educational attainment of its member as well as number unity. For guidelines for the development of the effective management of successful CS & TTM business by the community, the following were found : 1) business network; 2) promotion of herbal plants growing for cost reduction; 3) provision of training and knowledge extension for staff; 4) unique decoration of the spa; 5) neat dressing of staff; and 6) clean and safe equipment.

Keywords : communities, spa and traditional Thai massage business, indicators of success, sustainable

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

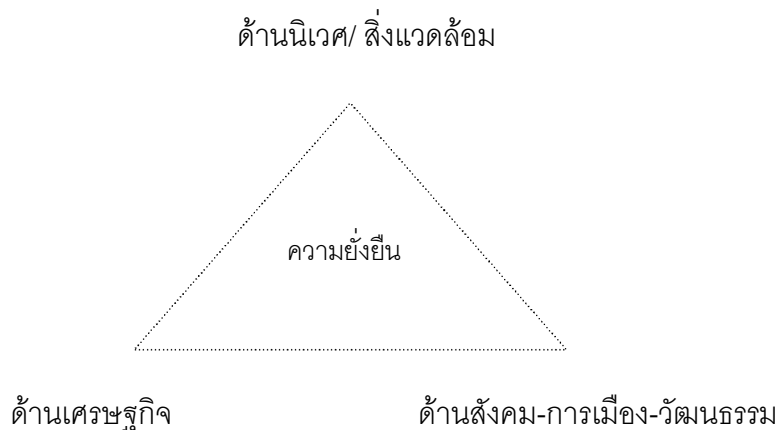
การพัฒนาประเทศไทยในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักโดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ระบุว่าได้ของคนในประเทศก็จะเพิ่มมากขึ้น และมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและบริการได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างปราศจากการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและขาดการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ พฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าซึ่งได้นำไปสู่ข้อสรุปผลการพัฒนาที่ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่มีคุณภาพและไม่ยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 1) เป็นอันว่าประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้ววัดกันด้วยมาตรฐานทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก และปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองกันที่อุตสาหกรรม และในขณะที่แต่ละประเทศกำลังมุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุต่างๆ ขึ้นมากมายก็ปรากฏว่ามีผลในด้านลบเกิดขึ้นด้วย คือมีปัญหาสังคม ปัญหาจิตใจ และสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2544: 14-18)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นแนวคิดการพัฒนานี้ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทย แนวคิดนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการประชุมครั้งนี้ทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในประชาคมระหว่างประเทศนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา เช่น “โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ” และ คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เป็นต้น เรียกร้องให้ประชาชนในโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือย ไปสู่การพัฒนาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 9 อุตรดิตถ์)

,2550: ออนไลน์) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544: 55-59) สรุปว่าเป็นการยอมรับครั้งใหญ่ที่เดียวว่า การพัฒนาที่ผ่านมาผิดพลาดเพราะฉะนั้นจะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ นี่คือการเริ่มต้นที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาแบบใหม่ และท่านยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงกระแสการพัฒนาแบบใหม่ที่แบ่งเป็น 2 กระแสหลัก ดังนี้

กระแสที่ 1 เมื่อมีการจัดตั้ง World Commission on Environment and Development เมื่อปี พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) ซึ่งได้เผยแพร่เอกสารชื่อ Our Common Future ในปี ค.ศ. 1987 หลังปกตีตัวแดงว่าเป็นเอกสารสำคัญที่สุดสำหรับอนาคตของโลก “This is the most important document of the decade on the future of the world” ซึ่งกระแสนี้จะเน้นมิติทางสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยแทบไม่ได้พูดถึงวัฒนธรรมเลย แต่ก็มีเหตุผลทำนองเดียวกับกระแสที่ 2 กล่าวคือ การพัฒนาที่ผ่านมานั้นมุ่งแต่เศรษฐกิจจนเกิดผลร้ายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระแสที่ 2 เกิดขึ้นจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เสนอให้สมัชชาใหญ่ขององค์การสหประชาชาติลงมติประกาศตั้งทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) ปี พ.ศ. 2531-2540 (ค.ศ. 1988-1997) ซึ่งกระแสที่ 2 นี้ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมโดยให้เน้นความสำคัญของมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมาผิดพลาดก็เพราะไม่นำองค์ประกอบต่างๆ มาใส่ให้ครบในกระบวนการพัฒนานั่นเอง ความยั่งยืนที่กล่าวไว้ข้างต้นจึงควรตั้งอยู่บนองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 3 ด้าน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1.1 แบบจำลองเพื่อความยั่งยืน (ดัดแปลงจาก Lakanavichian, 1998)

ซึ่งมีปัจจัยย่อยที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก

ในประเทศไทยมีผู้กล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้หลายท่านด้วยกันซึ่งมิติของ ความยั่งยืนนั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความยั่งยืนทางด้านนิเวศ/ สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความยั่งยืนของระบบนิเวศในลักษณะ ที่ระบบสามารถรองรับและกระจายพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง (Lakanavichian, 1998) ความยั่งยืนในมิติดังนี้เป็นความคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่เป็นระบบค้าทุนชีวิต ไม่ว่าจะเป็น อากาศ น้ำ ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพพืชพันธุ์ สัตว์ป่า (ดวงจันทร์ อาภาวัชร ุตรม์ เจริญเมือง, 2547: 293) นอกจากนั้นยังหมายถึงการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน เมื่อใช้แล้วต้อง ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อยประสิทธิภาพจนไม่สามารถให้ผลผลิตได้ (เกษม จันทรแก้ว, 2545: 193)

2. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความยั่งยืนในการจัดสรรและกระจาย ผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540 อ้างใน มนัส ศุภ ลักษณะ, 2544: 15) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาแบบยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจไว้ว่า เป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำเอาทรัพยากรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ เงิน และกายภาพ มาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ความอยู่ดีกินดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับ การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม และอยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ ส่วน ดวงจันทร์ อาภา วัชร ุตรม์ เจริญเมือง (2547: 295) มองความยั่งยืนทางเศรษฐกิจว่า เมืองหรือชุมชนต้องมีเศรษฐกิจ ที่ดีและมั่นคงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ว่าจะมีปัจจัยภายนอกมากระทบ (ตรงกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการมีภูมิคุ้มกันที่ดี) เช่น ภัยธรรมชาติ หรือการก่อการร้าย เป็นต้น ที่สำคัญเศรษฐกิจที่ดีนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ลดช่องว่างระหว่าง คนรวยและคนจน

3. ความยั่งยืนทางสังคม-การเมือง-วัฒนธรรม หมายถึง ความยั่งยืนในการดำรงชีวิตที่ คำนึงถึงคุณภาพชีวิตในสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมือง และสถาบันต่างๆ นอกจากนั้นมิติทางสังคม-วัฒนธรรม ในการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การตัดสินใจของชุมชนและการจัดองค์กร ทางสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยา ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการจัดการ

ทรัพยากรของตนเอง ประเวศ วะสี (2541 อ้างใน มนัส ศุภลักษณ์, 2544: 24) กล่าวถึง ประชาสังคม (Civil Society) ในการพัฒนาที่ยั่งยืนความหมายถึง สังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน ซึ่งไม่ได้แปลว่าการดึงสังคมไปสู่ชุมชนแบบบุพกาลหรือโบราณ แต่ชุมชนมีความหมายว่า การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเชื่ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำรงไว้ซึ่งประชากรและชาติพันธุ์ รวมทั้งคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (ดวงจันทร์ อภาวิชรุตม์ เจริญเมือง ,2547: 286-292)

ประเทศไทยได้เริ่มการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังนับตั้งแต่มีการจัดตั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2503 มีการปรับปรุงสาธารณูปโภคเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการนำรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเข้ามาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ที่ต่อเนื่องกันเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจคมนาคมขนส่ง ที่พัก ร้านอาหาร บริการนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก การจัดประชุม การลงทุนในสาธารณูปโภค (Cohen,1996: 1-6) การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะแรกมุ่งเน้นด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นสำคัญ ในต้น ค.ศ.1970 มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศประมาณ 500,000 คนต่อปี แต่เมื่อปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมาจำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นถึง 10 ล้านคนต่อปี แม้ว่าอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม แต่เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมายังขาดการเอาใจใส่ในด้านการบริหารจัดการสังคม-วัฒนธรรม รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประเทศไทยถูกผลกระทบจากการท่องเที่ยวตามรูปแบบของชาวตะวันตก (Boniface and Cooper, 2005: 370) ซึ่งภายหลังได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบตามมาเป็นจำนวนมากจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ปัญหาการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ทัดสินออกจากในแหล่งท่องเที่ยว การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมจากการบริหารของนายทุนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

รัฐบาลประกาศให้ปี พ.ศ. 2546 เป็นปีปฏิรูปการท่องเที่ยว ตั้งเป้าหมายให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งนำเข้าเงินตราต่างประเทศ ขณะเดียวกันส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อให้เศรษฐกิจหมุนเวียน ทุกประเทศรวมทั้งไทยต่างต้องหากลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่เสมอ ในช่วงที่กระแสนิยมธรรมชาติได้รับความสนใจมากขึ้น มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้คนนิยมความสงบ ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ทำให้เกิดโอกาสที่ประเทศไทยจะนำภูมิปัญญาไทยมานำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นการนวดแผนไทย การใช้สมุนไพรไทยเพื่อการบำบัดร่างกาย การส่งเสริมอาหารไทย ตลอดจนการนำเอาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทยมาผสมผสานให้เป็นธุรกิจท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เน้นการให้บริการสุขภาพ ทั้งในการบำบัดรักษาโรคและเพื่อการผ่อนคลายจากความเครียดที่เกิดจากการทำงานหรือการอยู่อาศัยในภาวะแวดล้อมที่เป็นมลพิษ ให้โอกาสบุคคลได้สัมผัสกับความสงบ รื่นรมย์ เกิดเป็นธุรกิจสปา รัฐบาลโดยองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประกาศให้สปาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนอันดับหนึ่ง และรายงานว่าสปามีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวและนำเงินรายได้เข้าประเทศปีละไม่น้อยจึงทำให้ผู้ประกอบการให้ความสนใจในธุรกิจสปามากยิ่งขึ้น เชียงใหม่ไม่เพียงแต่เป็นเมืองท่องเที่ยวเท่านั้น ยังพร้อมไปด้วยวัตถุดิบมากมายที่เปิดโอกาสแก่ธุรกิจสปา ไม่ว่าจะเป็นความงดงามของธรรมชาติ ความนุ่มนวลของผู้คน ความมีสำนึกในจิตบริการ ความเก่าแก่และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของภูมิปัญญาพื้นบ้าน ฯลฯ หากสิ่งเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาและนำมาผสมผสานในธุรกิจสปา จะสามารถสร้างเอกลักษณ์ของธุรกิจ สปาในเชียงใหม่ให้เน้นความเป็นต้นแบบและความยั่งยืน

หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เป็นแนวคิดที่กว้างและยากต่อการหาแนวทางปฏิบัติ ดังนั้น WTO จึงได้เสนอตัวชี้วัดในระดับประเทศครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบและแต่ละพื้นที่ก็มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาตัวชี้วัดที่เฉพาะเจาะจง (Jafari, 2000: 567) สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในการบริหารจัดการคือการวัดและประเมินผลสำเร็จในมิติต่างๆ เพื่อให้สามารถตรวจวัด วิเคราะห์ และแสวงหาหนทางแก้ไขปรับปรุง สร้างกลยุทธ์ และกลวิธีในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสปาและนวดแผนไทย สามารถวัดและประเมินผลความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมบนกรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ชุมชนต่างๆ

ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จตามกรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการวาง กลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากนั้นยังสามารถนำตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นไปใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินระดับความสำเร็จสำหรับการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาธุรกิจสปาโดยชุมชนต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาดัชนีชี้วัดความยั่งยืนที่เพื่อใช้สำหรับการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ตามกรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากดัชนีชี้วัดจะเป็นเครื่องมืออันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว และเป็นสารสนเทศเพื่อเตือนให้ระวังถึงผลกระทบด้านต่างๆ จากการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงกระบวนการวัดและประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 ผู้วิจัยกำหนดปัญหาในการวิจัยครั้งนี้คือ

- 1) ดัชนีชี้วัดระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วยตัวชี้วัดใดบ้างที่เหมาะสม
- 2) มีปัจจัยใดบ้างและระดับความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนเพียงใด
- 3) ควรบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนอย่างไรให้ประสบความสำเร็จภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดระดับสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) แนวทางพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ ศึกษาธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนเท่านั้น และอยู่ในเขต จ. เชียงใหม่ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการธุรกิจการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนมี ดัชนีชี้วัดระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดของการ พัฒนาที่ยั่งยืน และสามารถนำข้อมูลไปใช้เปรียบเทียบกับชุมชนต่างๆ ได้
- 2) ชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนมีแนวทาง พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จภายใต้กรอบแนวคิดของการ พัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) ชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนและการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และทราบถึงระดับระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 4) คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้สามารถนำวิธีการพัฒนาด้านนี้ชี้วัดระดับ ความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของ การพัฒนาที่ยั่งยืนไปใช้พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะต่อไปในอนาคต
- 5) สำนักพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าของการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.6 โครงสร้างในการนำเสนอ

รายงานผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 เป็นบทนำ มีรายละเอียดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมทั้งที่เป็นแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของ ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ซึ่งแสดงภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามคือการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว จากนั้นเป็นการนำเสนอสมมติฐานการวิจัย

บทที่ 3 เป็นระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรเป้าหมาย หน่วยวิเคราะห์ การสุ่มตัวอย่าง นิยามศัพท์ปฏิบัติการ การสร้างมาตรวัดและการทดสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของมาตรวัด และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (Sample Profiles) ของหน่วยวิเคราะห์

บทที่ 4 กล่าวถึงผลการศึกษา ดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของ ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ และแนวทางการพัฒนาความสำเร็จของ ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

บทที่ 5 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมทั้งที่เป็นแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของ ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ กรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

ธุรกิจสปาและนวดแผนไทย Spa มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Sanus Per Acqua" หมายถึงการมีสุขภาพดีด้วยน้ำ (Health Through Water) จัดเป็นการดูแลสุขภาพโดยใช้น้ำบำบัด เช่น อาบน้ำในบ่อน้ำพุร้อน แช่ตัวในน้ำแร่ แช่น้ำนม อบตัว อบผิวด้วยไอน้ำ บำรุงผิวด้วยผลิตภัณฑ์นานาชนิด ธุรกิจสปาที่มีอยู่มากมายในปัจจุบันหากจะแบ่งเป็นประเภทต่างๆ จะแบ่งได้หลายแบบดังนี้

1. แบ่งตามสถานที่ตั้ง อาจแบ่งเป็น สปาที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง (City Spa) และ Resort Spa ตั้งอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักตากอากาศในทำเลที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ชายทะเล ภูเขา บ่อน้ำร้อน

2. แบ่งตามระยะเวลาที่ใช้บริการ เช่น ใช้เวลาสั้นและไม่พักค้างคืน เรียก Day Spa และให้บริการทุกรูปแบบ ครบวงจร มักใช้เวลายาวนาน จึงต้องจัดให้มีที่พักค้างคืน มีโปรแกรมกำหนดขึ้นมาสำหรับลูกค้าแต่ละคน มีผู้เชี่ยวชาญควบคุมดูแล เช่น ลดน้ำหนัก ทำสมาธิ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การบริโภค คลายความเครียด เลย์ไปถึงบำบัดรักษาโรคเรื้อรัง เสริมสร้างสุขภาพ อาจใช้เวลา 2-3 วันหรือ 2-3 สัปดาห์ มักตั้งในสถานที่สงบเงียบ ความเป็นส่วนตัวสูง เช่นริมทะเล ท่ามกลางภูเขา หรือจัดตั้งเป็นสปาโดยเฉพาะเรียกว่า Destination Spa

3. สปาอาจอยู่ร่วมกับธุรกิจอื่นและเรียกกันไปตามธุรกิจนั้นๆ เช่น อยู่ในสโมสรของสมาคม ชมรมต่างๆ เช่น สโมสรในสนามกอล์ฟ ชมรมกีฬาต่างๆ เรียกว่า Club Spa อยู่บนเรือสำราญเรียก Cruise Ship Spa อยู่ในส่วนเวชศาสตร์ฟื้นฟูของสถานพยาบาลเรียก Medical Spa เป็นต้น

แบ่งตามรูปลักษณะของธุรกิจเป็น 3 แบบ คือ

1. สปาแบบตะวันตก (Western Spa) ที่ต้องใช้เครื่องมือเครื่องไม้ที่มีราคาแพงและมักจะนำเข้า ผู้ให้บริการต้องเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องมือให้ถูกต้อง และให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ผู้รับบริการ
2. สปาแบบประยุกต์ คือผสมผสานระหว่างสปาแบบตะวันตกคือการประยุกต์ใช้เครื่องมือเข้ากับภูมิปัญญาของไทย และเรียกเป็นคำเฉพาะว่า ไทยสปา
3. สปาแบบไทยแท้ เป็นของสปาแบบไทยที่เชื่อมโยงมาจากภูมิปัญญาชุมชน อาจจัดบรรยากาศให้เป็นบ้าน เป็นสวน เรียกเสียใหม่ว่า ไทยสบาย

แบ่งตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข เป็น 4 ประเภท

1. สปาทั่วไป (Day Spa)
2. สปาที่ให้บริการในโรงแรมหรือรีสอร์ท (Hotel and Resort Spa)
3. สปาที่เป็นบริการเฉพาะ (Destination Spa)
4. สปาทางการแพทย์ (Medical Spa)

องค์ประกอบสำคัญของสปาที่สำคัญ 5 ส่วน คือ

1. รูป ธุรกิจสปามักเน้นความสดชื่นจากธรรมชาติ เช่น บ่อน้ำพุร้อน มุมสงบของทะเล ป่าเขา หรือการตกแต่งสถานบริการด้วยสีสันของธรรมชาติ
2. รส การให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อการลดมลพิษในร่างกาย มีการนำอาหารและเครื่องดื่มที่มาจากธรรมชาติ ใช้ศาสตร์ว่าด้วยการโภชนาการเพื่อให้คำแนะนำเรื่องอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ใช้บริการมีปัญหาในด้านสุขภาพ เช่น มีโรคประจำตัวที่ต้องรักษา พักฟื้น ระยะเวลา

3. กลิ่นหอม ใช้หลักของสุคนธบำบัด (Aromatherapy) ในการบำบัด เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ที่จะกระตุ้นให้คนแสดงความรู้สึกรักและสงบสุข ช่วยบรรเทาอาการไม่สบายต่างๆ ด้วยกลิ่นหอมของดอกไม้ (flower essence)

4. เสียง วัฒนธรรมโบราณเชื่อว่าเสียงมีพลังบำบัดโรค นำเสียงมาใช้ในการรักษาโรค มีการนำอุปกรณ์คลื่นเสียง (อัลตราซาวด์) มาใช้ในแผนกกายภาพบำบัดของโรงพยาบาลแผนปัจจุบันสมัยใหม่มากมาย เปิดโอกาสแก่ผู้คนให้หลบหนีจากเสียงรบกวน มาเสาะแสวงหาความสงบในสปาเพื่อ ผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

5. สัมผัส การนวด (massage) เป็นวิธีบำบัดโดยใช้สัมผัสให้ความใส่ใจต่อองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์แบบองค์รวม คือทั้งร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ เป็นการผ่อนคลายกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เสริมพลังกาย พลังใจ ช่วยปรับปรุงระบบไหลเวียนโลหิต กล้ามเนื้อ ระบบประสาท ช่วยร่างกายสลายอาหาร กำจัดของเสีย บรรเทาอาการปวดหลัง ปวดคอ ผ่อนคลายอาการเกร็งของกล้ามเนื้อในนักกีฬา นักเดินร่ำ หรือในผู้ที่ทำงานหนัก

ปัญหา/อุปสรรคของธุรกิจนวดแผนไทยและธุรกิจสปา

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจนวดแผนไทยและธุรกิจสปาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมปรากฏดังนี้

สภาพปัญหาโดยรวม มีธุรกิจบริการนวดแผนไทยและธุรกิจสปาเปิดดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก มีปัญหาหลากหลาย ได้แก่ คุณภาพของการให้บริการ มาตรฐานการนวด การออกใบอนุญาตต่างๆ ปัญหาการตรวจสอบควบคุมคุณภาพ มาตรฐานของหลักสูตรวิชาการนวดแผนไทย การถ่ายทอดวิชาการนวดแผนไทย ผู้ประกอบอาชีพนวดแผนไทย ไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นทางการ และไม่มีหน่วยงานใดเป็นแกนให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดพลังในการแก้ไขภาพพจน์ในทางลบของอาชีพหมอนวดจากปัญหาบริการทางเพศแอบแฝง ขาดแนวร่วมในการกำหนดมาตรฐานเรื่องราคา มีการตัดราคากันเองทำให้อัตราค่าบริการต่ำ

ด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร พนักงานในสถานบริการนวดแผนไทยที่มีปัญหาเรื่องการสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างชาติ ต้องการให้รัฐสนับสนุนในเรื่องการจัดฝึกอบรมการใช้ภาษาต่างประเทศในการให้บริการและประชาสัมพันธ์ผ่านปากลูกค้า ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยประชาสัมพันธ์บริการนวดไทยให้กว้างขวางต่อไป

ด้านการวางตำแหน่งทางธุรกิจ ผู้ประกอบการประสงค์จะวางตำแหน่งให้แตกต่างจากสถานบริการอาบ อบ นวด อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารเรื่องสถานที่ บริการ การตั้งราคา การส่งเสริมการขาย ให้มีความกลมกลืนเป็นสำคัญ และเน้นความเป็นต้นแบบและมูลค่าสูง(สมาคมผู้ประกอบการสปาไทย, 2550: ออนไลน์) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นพบว่าส่วนหนึ่งมาจากการขาดการรวมตัวกันเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับกลุ่มธุรกิจสปา

บทบาทของดัชนีชี้วัดต่อการพัฒนาการธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทยให้ยั่งยืน

นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืนนั้นส่วนใหญ่ได้ถูกนำเสนอในแง่ของทฤษฎีมากกว่าในระดับของการปฏิบัติการจริง (Drimi & Common, 1996; Farrell, 1992) นอกจากนั้นยังกล่าวว่าความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเป็นแรงบันดาลใจหรือเป้าหมายมากกว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดผลสำเร็จและบรรลุผลได้ ดังนั้นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสามารถวัดผลได้ก็คือการจัดทำดัชนีชี้วัด (Briassoulis, 2001)

ดัชนีชี้วัดเป็นสิ่งที่ช่วยให้เข้าใจว่าปัจจุบันเราอยู่ ณ จุดไหน ทางไหนที่เราจะก้าวต่อไปข้างหน้า และเราอยู่ไกลจากจุดที่คุณต้องการจะเป็นเพียงใด (Hart, 1997 Cited in Miller, 2001) นอกจากนั้นดัชนีชี้วัดยังสามารถวัดการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณได้ ทำให้สามารถจัดทำกรอบแนวทางในการตั้งเป้าหมาย (Targets) เพื่อตรวจติดตามผลการดำเนินงาน (Performance) (Hunter & Green, 1995; Crabtree & Bayfield, 1998) ความสำคัญของดัชนีชี้วัดประการหนึ่งคือ การบริหารความเสี่ยง เพราะดัชนีชี้วัดที่ดีจะสามารถระบุถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรที่สำคัญ ตลอดจนชุมชนต่างๆ ได้ ดัชนีชี้วัดที่ดีจะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งที่ยอมรับไม่ได้และ

ผลลัพธ์ที่ไม่ยั่งยืน นอกจากนั้นดัชนีชี้วัดยังช่วยให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวพัฒนาขึ้นและเป็นที่สนใจอย่างยั่งยืน

โดยสรุปดัชนีชี้วัดมีประโยชน์ดังนี้

- 1) ทำให้สามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น ลดความเสี่ยงต่างๆ รวมทั้งต้นทุน
- 2) ช่วยชี้ประเด็นปัญหา และช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น
- 3) ช่วยชี้ให้เห็นผลกระทบต่างๆ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว เมื่อมี

ความจำเป็น

- 4) ช่วยวัดผลการดำเนินการและการปฏิบัติตามแผนและกิจกรรมต่างๆ
- ทางการบริหารทำให้สามารถประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้
- 5) ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบ เนื่องจากมีการให้ข้อมูลสารสนเทศที่น่าเชื่อถือ
- สำหรับสาธารณะและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ข้อมูลอย่างชาญฉลาด (WTO, 2005: 9-10)

WTO (2005) ได้จัดสัมมนาระดมความคิดเพื่อใช้ระเบียบวิธีของ WTO ในการจัดทำดัชนีชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวสำหรับ Yangshou กุ้ยหลิน สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการสัมมนาครั้งนี้ได้มีผู้เข้าร่วมหลายฝ่ายได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและต่างประเทศ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น และผู้บริหารการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ให้ฝ่ายต่างๆ ได้ร่วมกันคิดและหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรอันทรงคุณค่าเพื่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับ Yangshou โดยวิธีการได้มาซึ่งดัชนีชี้วัดของ WTO ได้แก่

ขั้นตอนของการวิจัย

1. กำหนดแหล่งท่องเที่ยว
2. ใช้การสัมมนาระดมความคิดแบบมีส่วนร่วม
3. ระบุถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่างๆ
4. วิสัยทัศน์ในระยะยาวของแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการพัฒนาตัวชี้วัด

5. คัดเลือกประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดตัวชี้วัด
6. ระบุตัวชี้วัดที่ต้องการ
7. เก็บรวบรวมแหล่งข้อมูล
8. เลือกวิธีการในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการปฏิบัติ

1. ประเมินความเป็นไปได้หรือการนำไปปฏิบัติ
2. เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
3. มีความรับผิดชอบ โปร่งใสในการสื่อสารและรายงาน
4. ตรวจสอบติดตามการประเมินผลของการนำดัชนีชี้วัดไปใช้

การสัมมนาระดมความคิดแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop Process) ครั้งนี้ใช้ขั้นตอนส่วนที่เป็นตัวหนังสือสีเข้มเท่านั้น จากการทบทวนวิธีการพัฒนาดัชนีชี้วัดทั้งหมดผู้วิจัยจะได้นำระเบียบวิธีการของ WTO มาประยุกต์ใช้เนื่องจากข้อมูลต่างๆ ได้มาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจึงน่าที่จะเป็นประโยชน์ในระยะยาว

2.2 ปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาโดยชุมชน

สำหรับปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของสมาชิกชุมชน การศึกษาของสมาชิกชุมชน ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิก การมีเครือข่าย โดยมีรายละเอียดของทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.2.1 รายได้ของธุรกิจสปาชุมชนและขนาดแผนไทย

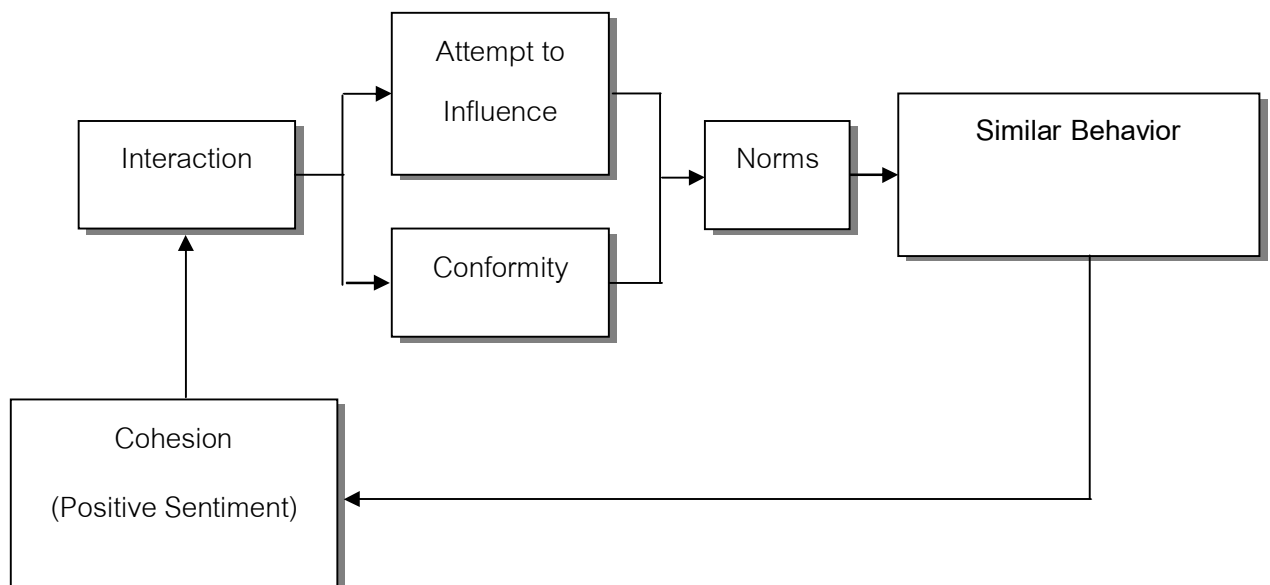
ปัจจัยด้านการเงินเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้แก่ รายได้ เงินทุนสะสม และการได้รับการสนับสนุนด้านการเงินหรือสิ่งของ ของกลุ่มหรือองค์กรในการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชน การบริหารจัดการธุรกิจจำเป็นต้องจะต้องใช้เงินในการดำเนินการในด้านต่างๆ เช่น ค่าแรงงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าสถานที่ เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ในการจัดฝึกอบรม การให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน การซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งล้วนต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ดังนั้นการดำเนินการการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนจำเป็นต้องคำนึงถึงผลสำเร็จมากหรือน้อยตามลำดับความสำคัญของปัญหา ถ้าปัญหานั้นแก้ไขแล้วมีแนวโน้มที่สำเร็จก็ควรดำเนินการ หรือถ้าปัญหานั้นรุนแรงหรือเร่งด่วนหรือจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องนั้นๆ แม้ว่าจะใช้ทุนสูงก็ต้องดำเนินการ

2.2.2 การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกธุรกิจสภาชุมชนและนวดแผนไทย (Education)

ปัจจัยด้านความรู้ที่สำคัญได้แก่ การได้รับการศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับการฝึกอบรม และประสบการณ์ในการบริหารจัดการธุรกิจสภาโดยชุมชน องค์กรหรือหน่วยงานใดก็ตามถ้าสมาชิกกลุ่มมีความรู้สูง หรืออายุเฉลี่ยมากซึ่งเป็นการส่งเสริมประสบการณ์โดยตรง สมาชิกได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ อยู่ตลอดเวลา จะทำให้สามารถทราบแนวทาง แก้ไขปัญหาและการป้องกันมิให้เกิดปัญหาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า เช่น การรู้จักนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจสภาของชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาของบุคคลนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมการบริหารธุรกิจ ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2.3 ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกธุรกิจสภาชุมชน (Member's Solidarity)

กลุ่มหรือชุมชนใดๆ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มีความแตกต่างกันในคุณสมบัติหลายๆ ประการ แต่สามารถรวมกันเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งได้หากมีความสามัคคี ดังนั้นนอกเหนือจากปัจจัยด้านการเงิน ความรู้ที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัจจัยความสามัคคีหรือความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกชุมชนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (Stephen, W. 1978) แต่อย่างไรก็ตามความเป็นปึกแผ่นของสมาชิก อาจพิจารณาได้จากการแบ่งงานกันทำเป็นอย่างดี การร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมมือกันแก้ปัญหา การไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน เป็นต้น

แผนภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกับพฤติกรรมที่แสดงออก

ที่มา : Stephen, W. (1978:111)

แผนภาพ 2 โดย Stephen Wilson(1978) ได้แสดงให้เห็นว่าความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาของกลุ่ม โดยอาศัยแนวคิดเดิมของ Homans, G. C.(1950) ที่ว่าความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกลุ่ม(Cohesion) เป็นภาวะของจิตใจทางบวก ซึ่งส่งผลทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันของสมาชิกกลุ่ม ในระหว่างที่เกิดปฏิสัมพันธ์กันนี้กลุ่มของตนก็พยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มอื่นๆ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเหมือนๆ กันไปในทิศทางเดียวกัน (Conformity) จนเกิดแบบแผนการปฏิบัติแบบเดียวกัน (Norms) และส่งผลต่อการปฏิบัติที่เหมือนๆ กันตามมา ผลจากการปฏิบัติที่เหมือนๆ กันนี้ส่งผลกลับไปยังความเป็น ปึกแผ่นของสมาชิกกลุ่มอีก คือ ทำให้กลุ่มเกิดความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกลุ่ม เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลต่อบทบาทในการบริหารจัดการธุรกิจสภาโดยชุมชนที่ดีต่อไป

2.2.4 การมีกิจกรรมกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ (Activities Coordination)

องค์กรหรือกลุ่มใดๆ ก็ตามแม้ว่าจะทำกิจกรรมเพียงลำพัง กิจกรรมนั้นอาจไม่สำเร็จ หรือไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะกิจกรรมบางกิจกรรมมีขนาดใหญ่ซึ่งต้องการกำลังคนและอุปกรณ์มาก ทั้งในด้านกำลังคนและอุปกรณ์ นอกจากนี้ความร่วมมือกันจะเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เช่น ถ้าฝ่ายหนึ่งขาดกำลังคนแต่มีเครื่องมือและอุปกรณ์มาก ก็สามารถให้อีกกลุ่มที่มีคนมากแต่ขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องมือ และยังช่วยลดปัญหาด้านงบประมาณในการจัดซื้อเพราะสามารถแลกเปลี่ยนกันได้

2.2.5 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาและการสื่อสาร (Information receipt)

คมสัน หุตะแพทย์ (2535: 12) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการและเครื่องมืออันสำคัญมากอันหนึ่ง ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในทุกสาขา การสื่อสารที่ดียอมทำให้งานพัฒนาชุมชน บรรลุผลได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพราะการสื่อสารเป็นวิธีการที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสร้างทัศนคติใหม่ๆ โนมน้าวให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ อันจะนำไปสู่ปฏิบัติการในชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น

2.2.6 การได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ (Government supporting receipt)

ธุรกิจสภาชุมชนโดยปกติไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจาก อบ.ต. ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น เกิดความล่าช้า

เกิดความเสียหายจากการขาดเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการประกอบธุรกิจ แต่ถ้าธุรกิจนั้นๆ ได้รับการช่วยเหลือ กิจกรรมต่างๆ ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ในการปลูกพืชสมุนไพรของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ.1929-1942 ได้เพิ่มขึ้นมากเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน เช่น จาก Franklin Roosevelt's Civilian Conservation Corps. นักวิทยาศาสตร์ นักธุรกิจ และจากรัฐบาล ทั้งด้านการเงินและสิ่งของ ทำให้พืชสมุนไพรของสหรัฐอเมริกาปัจจุบันสมบูรณ์มากขึ้น (Lizabeth, Cohen; 2001)

ดังนั้นการได้รับการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นเงิน สิ่งของ หรือวิทยาการความรู้ต่างๆ ย่อมส่งผลให้การดำเนินธุรกิจชุมชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.7 การเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาของสมาชิก (Problem Learning and Solving)

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามทางที่ถูกต้อง และดีกว่าเดิม บุคคลจะเรียนรู้ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และได้สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะของการเรียนรู้เป็นกระบวนการโดยบุคคลเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมกระทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

1) ทักษะของการเรียนรู้ที่แท้จริงจะมีได้เมื่อผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์หรือได้รับสิ่งที่ตนต้องการ

2) ทักษะของการเรียนรู้เก่าหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ขึ้น โดยเฉพาะกับประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนั้น เป็นหลักสำคัญของการเรียนรู้ทุกชนิด

3) ทักษะของการเรียนรู้ทัศนคติใหม่ๆ เป็นเรื่องของบุคคลแต่ละคนที่จะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลจะเปลี่ยนพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิดเห็น และการกระทำของตนเองโดยได้ลงมือปฏิบัติจริงๆ (สุชา และสุรางค์ จันทร์เอม, 2522: 6)

ดังนั้นการเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารจัดการธุรกิจ เพราะจะทำให้การดำเนินงานที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากขึ้น

2.2.8 การพึ่งตนเองของธุรกิจสมาชิก (Self Reliance)

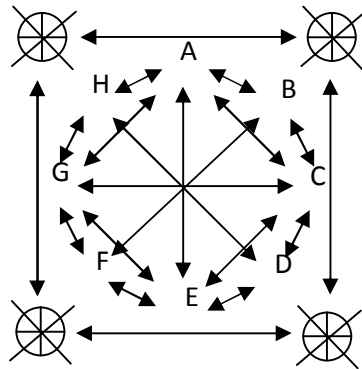
การพึ่งตนเอง ในลักษณะปัจเจกบุคคล หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกบุคคลหรือครัวเรือน เพื่อบรรลุถึงหลักการพึ่งตนเองได้ ส่วนลักษณะกลุ่ม การพึ่งตนเอง

หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดระบบ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง (Self Fulfillment) ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเองโดยการร่วมมือของคนอื่นๆ ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน และมีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537: 95-101) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ในชุมชน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาจะต้องเป็นกลุ่ม มีการช่วยเหลือกันและกัน ต้องมีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่จะทำมากพอ เรียกว่า ชุมชน คือ ชีวิตของหมู่บ้าน 2) ต้องมีจิตสำนึกการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในระดับผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านทุกคนมีเอกลักษณ์อิสราภาพ สามารถกำหนดชะตากรรมของชุมชน โดยการกำหนดเป้าหมายของการกระทำเป็นแผนชุมชน 3) จิตสำนึกต้องมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหนุ่มสาวของหมู่บ้าน (Organic Intellectual) 4) ต้องมีการรวมกันในรูปสหพันธ์ คือ พัฒนาให้เป็นเขตและก่อให้เกิดเครือข่ายของหมู่บ้าน ติดต่อกับภายนอกสหพันธ์ 5) การประสานวัฒนธรรม กิจกรรมของชาวบ้านควรประสานกับกลุ่มอื่นๆ ในสังคม 6) ชุมชนควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมธรรมชาติ การพึ่งตนเองของชุมชนควรเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ไม่เกิดมลพิษ และมีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับการวิจัยครั้งนี้การพึ่งพาตนเองอาจเป็นการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น สมุนไพรมาทำการสปาและรักษาอาการเจ็บป่วย

2.2.9 การมีเครือข่ายธุรกิจสภาชุมชน (Community Network)

เอกกมล อ่อนศรี (2544) กล่าวถึงเครือข่ายชุมชนว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควรที่สามารถที่จะช่วยเหลือในยามมีปัญหา โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตนเองของคนหรือองค์กรนั้น โดยเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงที่อาจเป็นรูปของการรวมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างชัดเจน เครือข่ายความร่วมมือเป็นไปได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล องค์กร และสถาบัน อาจมีขอบข่ายและขนาดตั้งแต่เล็กๆ ภายในชุมชน ไปจนถึงระดับจังหวัด ภูมิภาค ประเทศและระหว่างประเทศ

แผนภาพที่ 2.2 เครือข่ายที่มีองค์กรกลางโดยแต่ละองค์กรสมาชิกมีการติดต่อซึ่งกันและกัน

โดยองค์กรกลางเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

การมีเครือข่ายชุมชนได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่าหมู่บ้านหรือชุมชนใด มีเครือข่ายในการทำกิจกรรมกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ จะมีแนวโน้มที่ทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนนั้นเข้มแข็งมากขึ้น

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อการพัฒนาธุรกิจสภา

ด้วยลักษณะพื้นฐานของธุรกิจสภาที่เป็นการผสมผสานขององค์ความรู้หลากหลาย เพื่อความเที่ยงตรงในการบำบัด และพัฒนาระบบการต่างๆ ให้มีความก้าวหน้า ประชากรส่วนใหญ่เข้าถึงได้ ทำให้ธุรกิจต้องประสานงานผ่านเครือข่ายต่างๆ ดังนี้

1. เครือข่ายทางด้านวิชาการ สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้าง การกลั่นกรอง การจัดมาตรฐาน และการเผยแพร่องค์ความรู้ทั้งหมดที่ใช้ในการบำบัด
2. เครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ ในช่วงเวลาที่มีการปรับเปลี่ยนสูง ผู้ประกอบการต้องการความคิดเห็น ผู้เข้าใจปัญหา การหาทางออก หลายเรื่องที่ผู้ประกอบการไม่แน่ใจบุคลากรในหน่วยงานของรัฐด้วยเหตุผลหลายอย่าง การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจเดียวกันหรือสัมพันธ์กันนับเป็นความจำเป็น

3. เครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้คุ้มครองผู้บริโภค เป็นอีกเครือข่ายหนึ่งที่ต้องมีการสร้างและประสานงานอย่างใกล้ชิด โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาธุรกิจที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ และในขณะเดียวกันต้องเอื้อต่อการพัฒนาธุรกิจด้วย

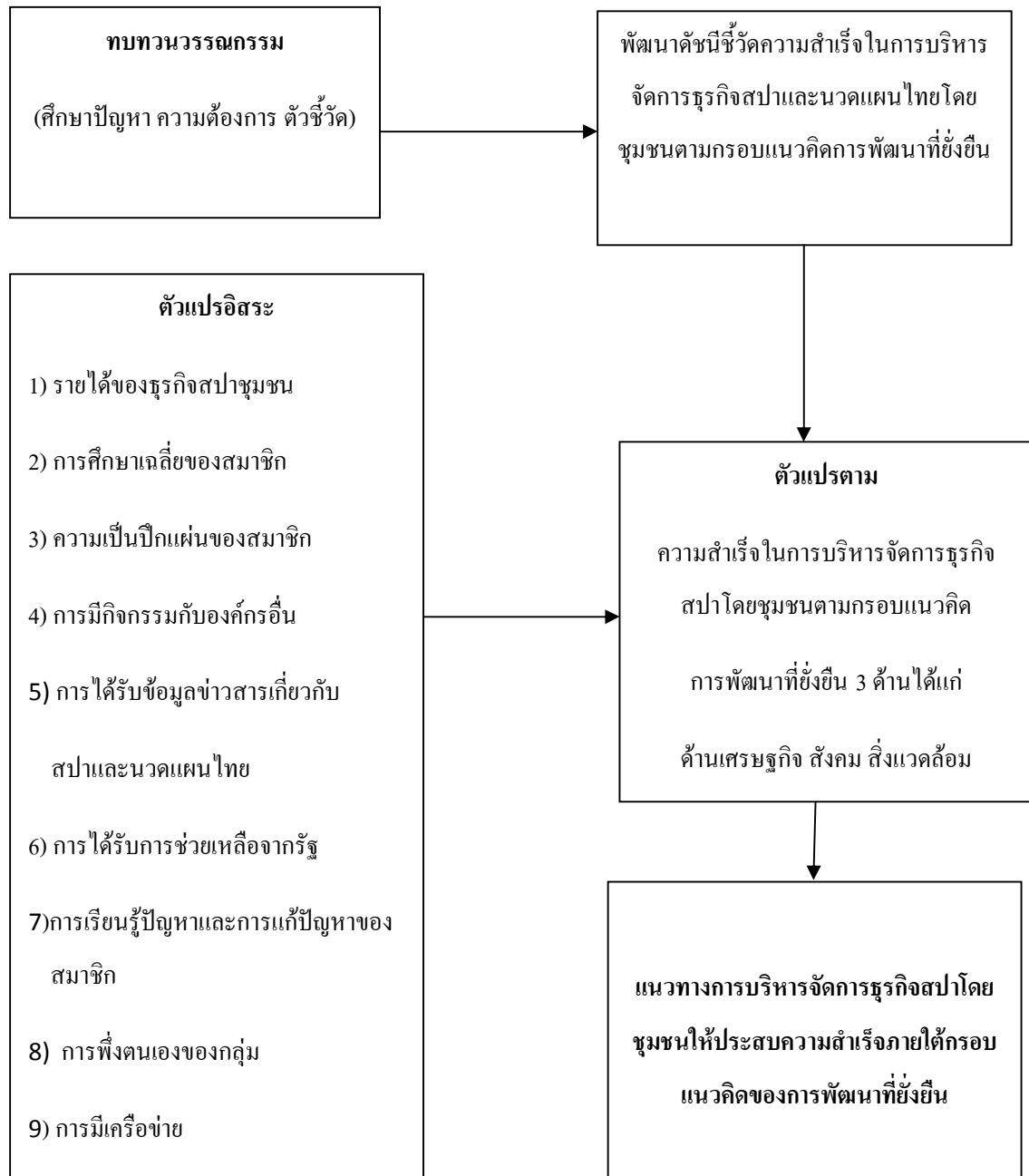
4. เครือข่ายระหว่างหน่วยงานสนับสนุน ที่จะต้องเน้นการประสานงานซึ่งกันและกัน โดยยึดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายในการพัฒนาธุรกิจที่ยั่งยืน ระวังระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดจากการเร่งรัดให้เกิดธุรกิจตามกระแสโดยขาดความพร้อม การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง พอเพียงทันเวลา

5. เครือข่ายอื่นๆ ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างวิชาชีพ ความเข้าใจระหว่างธุรกิจต่างขนาด ต่างสมัย และต่างแนวคิด เช่น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาธุรกิจสปาสมัยใหม่โดยไม่ทอดทิ้งธุรกิจ สปาชุมชน เป็นต้น

6. เครือข่ายของสมาคม ชมรม ทางธุรกิจทั้งที่มีอยู่เดิม และกำลังถูกสนับสนุนให้เกิดใหม่ ให้สามารถพึ่งพา หรือใช้ประโยชน์จากกันและกัน (สมาคมผู้ประกอบการสปาไทย, 2550: ออนไลน์)

จากการทบทวนวรรณกรรมได้กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวความคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

2.3 สมมติฐานการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ได้แก่ 1) รายได้ของธุรกิจสปาชุมชน 2) การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย 3) ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย 4) การมีกิจกรรมกับองค์กรอื่น 5) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสปาและนวดแผนไทย 6) การได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ 7) การเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาของสมาชิก 8) การพึ่งตนเองของสปาชุมชน และ 9) การมีเครือข่ายสปาชุมชน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์ปกติกับประชากรเป้าหมาย เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประชากรเป้าหมาย หน่วยวิเคราะห์ การสุ่มตัวอย่าง และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้วัด

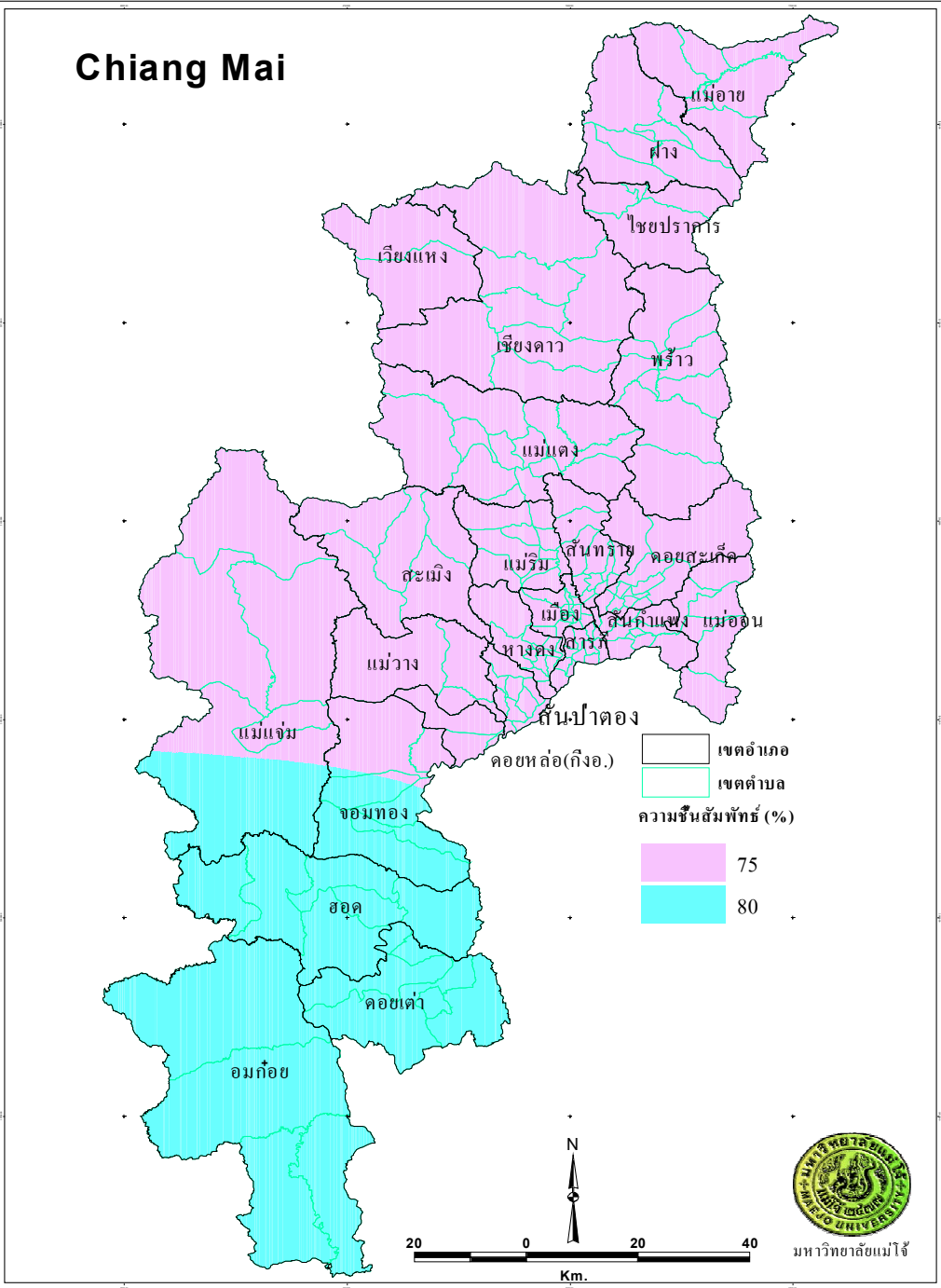
ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น และข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับประชากรเป้าหมายซึ่งได้แก่ หัวหน้าหรือผู้แทนที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีของธุรกิจสพานั้นๆ โดยจะได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ

3.1.1 พื้นที่ที่ทำการศึกษา

สำหรับพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งแสดงผังแผนที่ 3.1

3.1.2 ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายในการศึกษานี้ ได้แก่ ธุรกิจสปาชุมชนที่ดำเนินการโดยชุมชนหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งไม่ใช่เอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 24 อำเภอ (22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ) (กรมการปกครอง, 2549) โดยในการศึกษานี้ทำการศึกษา 6 อำเภอ ด้วยวิธีการสุ่มอำเภอตัวอย่าง อย่างง่าย ได้แก่อำเภอ เมือง แม่ริม สันกำแพง สันทราย หางดง และสารภี ดังตารางที่ 3.1

แผนภาพที่ 3.1 แผนที่จังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 3.1 ประชากรเป้าหมาย ที่ดำเนินการโดยชุมชนหรือองค์กรในชุมชน

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวนธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน	จำนวนผู้ให้บริการตัวอย่าง
1) เมือง	26	130
2) แมริม	17	85
3) สันกำแพง	16	80
4) สันทราย	18	90
5) หางดง	16	80
6) สารภี	18	90
รวม	111	555

3.1.3 หน่วยวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

- 1) ธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย โดยหัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ที่สามารถจะให้ข้อมูลได้ดีที่สุดของธุรกิจสปาและนวดแผนไทย นั้นๆ เป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 111 ราย
- 2) ผู้ให้บริการธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย แห่งละ 5 คน รวม 555 คน

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติทั้งสถิติพรรณนา เช่น อัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์หลายตัวแปรได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง และพฤติกรรมการใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน 111 คน และผู้ให้บริการ จำนวน 555 คน โดยการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการบรรยายประกอบตาราง ตามลำดับ ดังนี้

4.1 สถานประกอบการธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานประกอบการ

ประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสปาและนวดแผนไทย โดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 111 คน ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูล ปรากฏดังตาราง 4.1 ดังนี้

ตาราง 4.1 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลพื้นฐานของสถานประกอบการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน (n=111)

ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
ลักษณะของสถานประกอบการ		
1) บริการนวดแผนไทยและประคบอบสมุนไพร	75	67.57
2) บริการนวดแผนไทย ประคบอบสมุนไพร และจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร	36	32.43
ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ		
1) ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี	76	68.5
2) 6-10 ปี	25	22.5
3) 11-15 ปี	2	1.8
4) 16-20 ปี	5	4.5
5) มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	3	2.7
ค่าเฉลี่ย = 5.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.04 ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 25		

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
1) 1-10 คน	85	76.6
2) 11-20 คน	15	13.5
3) 21-30 คน	5	4.5
4) 31-40 คน	3	2.7
5) มากกว่า 40 คนขึ้นไป	3	2.7
ค่าเฉลี่ย = 9.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 9.36 ค่าต่ำสุด = 2 ค่าสูงสุด = 50		
รายได้เฉลี่ยต่อปีของสถานประกอบการ		
1) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท	41	36.9
2) 100,001-200,000 บาท	45	40.5
3) 200,001-300,000 บาท	8	7.2
4) 400,001-500,000 บาท	6	5.4
5) มากกว่า 500,000 บาท	11	9.9
ค่าเฉลี่ย = 197,495 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 216,493.88 ค่าต่ำสุด = 10,800 ค่าสูงสุด = 918,000		
การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกของสถานประกอบการ		
1) ประถมศึกษา	96	86.5
2) มัธยมศึกษา	12	10.8
3) ปริญญาตรี/ปวส.	3	2.7
การมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา		
1) ไม่มี	45	40.5
2) มี	66	59.5
ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิก ค่าเฉลี่ย = 7.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.45 ค่าต่ำสุด = 3		
ค่าสูงสุด = 10 (หมายเหตุ 0=น้อยที่สุด และ 10=มากที่สุด)		

จากตาราง 4.1 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 คน ส่วนใหญ่ให้บริการเฉพาะนวดแผนไทยและประคบอบสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 67.57 มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจระหว่าง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.5 รองลงมาระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.5 โดยส่วนใหญ่มีสมาชิกของสถานประกอบการระหว่างจำนวน 1-10 คน คิดเป็นร้อยละ 76.6 ซึ่งรายได้เฉลี่ยต่อปีของสถาน

ประกอบการระหว่าง 100,001-200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.5 รองลงมารายได้เฉลี่ยต่อปีระหว่าง 0-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.9

ส่วนการศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกของสถานประกอบการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 86.5 ส่วนใหญ่การมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 59.5 และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสถานประกอบการ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.32 ค่าต่ำสุด คือ 3 และค่าสูงสุด คือ 10

4.1.2 ปัจจัยเสริมของสถานประกอบการ

ประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสปปและนวดแผนไทย โดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลปัจจัยเสริมของสถานประกอบการ ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 4.2 ปัจจัยเสริมของสถานประกอบการ (n=111)

ข้อมูล	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	Min	Max	Mean	SD
1) การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปา	73	65.8	1	6	2.70	1.34
2) การได้รับความช่วยเหลือ(เงินอุดหนุน)จากหน่วยงานของรัฐ	24	21.6	2,000	310,000	69,416.67	109,899
3) การได้รับเชิญให้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ	31	27.9	1	3	1.39	0.67

จากตาราง 4.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 แห่ง ส่วนใหญ่ ในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สถานประกอบการที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปาให้ประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 65.8 ของผู้ตอบทั้งหมด ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด คือ 6 และ 1 ครั้งตามลำดับ สถาน

ประกอบการที่ได้รับความช่วยเหลือ (เงินอุดหนุน) จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปาให้ประสบความสำเร็จคิดเป็นร้อยละ 21.6 มีค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด คือ 2,000 และ 310,000 บาท ตามลำดับ

ส่วนในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สมาชิกของสถานประกอบการที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจบ่อยครั้งเพียงใด คิดเป็นร้อยละ 27.9 ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด คือ 3 และ 1 ครั้งตามลำดับ และสถานประกอบการที่มีการสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ตลอดจนชุมชน สมาคมต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 27.9 ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด คือ 2 และ 1 ครั้งตามลำดับ

4.1.3 การพึ่งพาตนเองของสถานประกอบการ

จากประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 111 คน ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลความสามารถในการพึ่งพาตนเองของสถานประกอบการ ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 4.3 ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (n=111)

ข้อมูลความสามารถในการพึ่งพาตนเอง					ระดับการพึ่งพาตนเอง *
	Min	Max	Mean	SD	
1) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก	5	10	7.76	1.51	มาก
2) ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย	2	10	6.34	1.86	มาก
3) การรวมกลุ่มและความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม	5	10	7.45	1.28	มาก
4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เช่น สมุนไพร	0	10	6.77	2.60	มาก
5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	0	10	5.36	2.99	ปานกลาง
6) การเผยแพร่อาชีพสู่กลุ่มเยาวชน	0	10	3.39	2.82	น้อย
ระดับการพึ่งพาตนเอง รวม	3	10	6.179	1.54	มาก

* หมายเหตุ ระดับการพึ่งพาตนเอง ให้คะแนน 0-10 จากน้อยที่สุด ไปมากที่สุดและแบ่งระดับตามช่วงคะแนนเฉลี่ยดังนี้

0.00-2.00 หมายถึง น้อยที่สุด	2.10-4.00 หมายถึง น้อย
4.01-6.00 หมายถึง ปานกลาง	6.01-8.00 หมายถึง มาก
8.01-10.00 หมายถึง มากที่สุด	

จากตาราง 4.3 ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความสามารถในการพึ่งพาตนเอง จำนวน 111 คน ด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก ด้านความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก ด้านการรวมกลุ่มและความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เช่นสมุนไพร การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเผยแพร่อาชีพสู่กลุ่มเยาวชน การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้จากค่าเฉลี่ยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความสามารถในการพึ่งพาตนเองของหัวหน้าบริการสป่าและนวดแผนไทยโดยชุมชน ด้านต่างๆดังกล่าว การพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก

4.1.4 ดัชนีวัดความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชน

ดัชนีวัดความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนของผู้ประกอบการตามกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสป่าและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลตามรายละเอียดแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดของข้อมูลทั่วไปแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

จากประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสป่าและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจของสถานประกอบการ ปรากฏดังตาราง 4.4 ดังนี้

ตาราง 4.4 ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน (n=111)

ข้อมูล	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
กำไรสุทธิประจำปีของสถานประกอบการ		
1) ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท	43	38.7
2) 50,001-100,000 บาท	43	38.7
3) 100,001-150,000 บาท	22	19.8
4) มากกว่า 150,000 บาท	3	2.7
เฉลี่ย = 86,740 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 22724.49 ต่ำสุด = 10,000 สูงสุด=800,000		
ต้นทุนต่อปี		
1) ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท	58	52.3
2) 50,001-100,000 บาท	27	24.3
3) 100,001-150,000 บาท	13	11.7
4) 150,001-200,000 บาท	2	1.8
5) มากกว่า 200,000 บาท	11	9.9
เฉลี่ย = 80,525 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 69,633.11 ต่ำสุด = 800 สูงสุด = 260,000		
รายได้เฉลี่ยของบุคลากรของสถานประกอบการ		
1) ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	36	32.4
2) 5,001-10,000 บาท	70	63.1
3) 10,001-15,000 บาท	3	2.7
4) มากกว่า 15,000 บาท	2	1.8
เฉลี่ย = 7,982.5 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 11,200.91 ต่ำสุด = 100 สูงสุด = 75,000		
จำนวนชั่วโมงทำงานเฉลี่ยของบุคลากรต่อวัน		
1) 2-4 ชั่วโมง	12	10.8
2) 5-7 ชั่วโมง	19	17.1
3) 8-10 ชั่วโมง	77	69.4
4) มากกว่า 10 ชั่วโมง	3	2.7
เฉลี่ย = 7.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.54 ต่ำสุด = 2 สูงสุด = 12		

จากตาราง 4.4 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 คน ส่วนใหญ่กำไรสุทธิประจำปีของสถานประกอบการอยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 50,000 บาท และ 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.7

เท่ากัน รายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมา อยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.3 ส่วนรายได้เฉลี่ยของบุคลากรของสถานประกอบการ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 63.1 รองลงมา รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.4 จำนวนชั่วโมงทำงานเฉลี่ยของบุคลากรต่อวันส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 8-10 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 69.4 รองลงมาอยู่ระหว่าง 5-7 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 17.1

2) ด้านสังคม

จากประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสแปและ
 นวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 111 คน ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูล
 ข้อมูลทั่วไปข้อมูลทั่วไปด้านสังคมของสถานประกอบการ ปรากฏดังตาราง 4.5 ต่อไปนี้

ตาราง 4.5 ข้อมูลทั่วไปด้านสังคมของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน (n=111)

ข้อมูล	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรมีการย้ายออกหรือไม่		
1) ไม่มี	84	75.7
2) มี	27	24.3
ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรมีการเข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่		
1) ไม่มี	52	46.8
2) มี	59	53.2
ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรมีการเข้ารับการศึกษาดูงานหรือไม่		
1) ไม่มี	52	46.8
2) มี	59	53.2
ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งหรือไม่		
1) ไม่มี	52	46.8
2) มี	59	53.2
ในรอบปีที่ผ่านมาสถานประกอบการมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และบุคลากรกับสถานประกอบการอื่นๆ หรือไม่		
1) ไม่มี	48	43.2
2) มี	63	56.8

จากตาราง 4.5 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 คน ส่วนใหญ่ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรไม่มีการย้ายออก คิดเป็นร้อยละ 75.7 มีการเข้ารับฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 53.2 มีการเข้ารับการศึกษาดูงานคิดเป็นร้อยละ 53.2 ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง คิดเป็นร้อยละ 53.2 และในรอบปีที่ผ่านมาสถานประกอบการมีการแลกเปลี่ยนความรู้และบุคลากรกับสถานประกอบการอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 56.8

3) ด้านสิ่งแวดล้อม

จากประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ได้แก่ ผู้ประกอบการหรือหัวหน้ากลุ่มสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 111 คน ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลข้อมูลทั่วไปด้านสิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการทำกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย ของสถานประกอบการ ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 4.6 ข้อมูลทั่วไปด้านสิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการทำกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย (n=111)

ข้อมูล	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
สถานประกอบการมีการใช้สมุนไพรในชุมชนหรือไม่		
1) ไม่มี	51	45.9
2) มี	60	54.1
สถานประกอบการมีการใช้อุปกรณ์ที่มีในชุมชนหรือไม่		
1) ไม่มี	60	54.1
2) มี	51	45.9
สถานประกอบการมีการใช้พลังงานในชุมชนหรือไม่		
1) ไม่มี	95	85.6
2) มี	16	14.4

จากตาราง 4.6 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 คน ส่วนใหญ่สถานประกอบการมีการใช้

สมุนไพรในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 54.1 โดยสถานประกอบการไม่มีการใช้อุปกรณ์ที่มีในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 54.1 และสถานประกอบการมีการใช้พลังงานในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 56.8

ตาราง 4.7 ข้อมูลทั่วไปด้านสิ่งแวดล้อมการผลิตใช้เองของทรัพยากรในการทำกิจกรรมสปาและ
นวดแผนไทย (n=111)

ข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สถานประกอบการมีการผลิตพันธุ์พืชสมุนไพรหรือไม่		
1) ไม่มี	65	58.6
2) มี	46	41.4
สถานประกอบการมีการผลิตอุปกรณ์ขึ้นใช้เองหรือไม่		
1) ไม่มี	94	84.7
2) มี	17	15.3
สถานประกอบการมีการผลิตพลังงานใช้เองหรือไม่		
1) ไม่มี	100	90.1
2) มี	11	9.9
สถานประกอบการมีการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรหรือไม่		
1) ไม่มี	59	53.2
2) มี	52	46.8
สถานประกอบการมีการอนุรักษ์พลังงานหรือไม่		
1) ไม่มี	15	13.5
2) มี	96	86.5
สถานประกอบการมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือไม่		
1) ไม่มี	105	94.6
2) มี	6	5.4

จากตาราง 4.7 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นหัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการบริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 111 คน ส่วนใหญ่ สถานประกอบการไม่มีการผลิตพันธุ์พืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 58.6 สถานประกอบการไม่มีการผลิตอุปกรณ์ขึ้นใช้เอง คิดเป็นร้อยละ 84.7 สถานประกอบการไม่มีการผลิตพลังงานใช้เอง คิดเป็นร้อยละ 90.1 สถาน

ประกอบการไม่มีการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 53.2 สถานประกอบการมีการอนุรักษ์พลังงาน คิดเป็นร้อยละ 86.5 และสถานประกอบการไม่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 94.6

4.1.5 ระดับความสำเร็จอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเกณฑ์ระดับความยั่งยืน แยกพิจารณา 3 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย

ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) ร้อยละรายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน
- 2) ร้อยละของรายได้ต่อต้นทุนรายได้ต่อต้นทุน

ด้านสังคม ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 3) ร้อยละการทำงานอย่างต่อเนื่องของสมาชิก (ไม่ลาออก)
- 4) ร้อยละการเข้ารับการฝึกอบรมของสมาชิกในรอบปี
- 5) ร้อยละการแลกเปลี่ยนบุคคลากรกับสถานประกอบการอื่นในรอบปี

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 6) ร้อยละการใช้ทรัพยากรในชุมชน
- 7) ร้อยละการผลิตทรัพยากรใช้เอง
- 8) ร้อยละการใช้สมุนไพรแทนสารเคมี
- 9) ร้อยละของจำนวนครั้งที่การบำบัดของเสีย(เช่น ควันไฟ น้ำเสีย)

รวม 9 ตัวชี้วัด ซึ่งมีเกณฑ์ชี้วัดความยั่งยืน โดยหาค่าเฉลี่ยของร้อยละของปัจจัยในแต่ละ

ข้อแบ่งเป็น 5 ช่วง ดังนี้

81.00-100.00	หมายถึง ความสำเร็จมากที่สุด
61.00-80.00	หมายถึง ความสำเร็จมาก
41.00-60.00	หมายถึง ความสำเร็จปานกลาง
21.00-40.00	หมายถึง ความสำเร็จน้อย
0.00-20.00	หมายถึง ความสำเร็จน้อยที่สุด

ตาราง 4.8 ผลความสำเร็จยั่งยืนของดัชนีชี้วัดแต่ละด้าน (n=111)

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืน	Min	Max	Mean	SD	ระดับความ
					สำเร็จ
ความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ					
1) ร้อยละรายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน	0	70	21.35	1.27	น้อย
2) ร้อยละของรายได้ต่อต้นทุน	2	8	3.88	0.13	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ	2.5	36	12.62	0.65	น้อยที่สุด
ความสำเร็จด้านสังคม					
3) ร้อยละการทำงานอย่างต่อเนื่อง (ไม่ลาออก)	70	100	97.95	0.51	มากที่สุด
4) ร้อยละการเข้ารับการฝึกอบรม	50	100	97.03	0.88	มากที่สุด
5) ร้อยละการแลกเปลี่ยนบุคคลากรกับสถานประกอบการอื่น	0	50	2.07	0.64	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยความสำเร็จยั่งยืนด้านสังคม	15	70	65.71	0.31	มาก
ความสำเร็จด้านสิ่งแวดล้อม					
6) ร้อยละการใช้ทรัพยากรในชุมชน	0	60	11.26	1.01	น้อยที่สุด
7) ร้อยละการผลิตทรัพยากรใช้เอง	5	40	6.71	0.54	น้อยที่สุด
8) ร้อยละการใช้สมุนไพรแทนสารเคมี	0	20	4.96	0.68	น้อยที่สุด
9) ร้อยละการบำบัดของเสีย	0	20	0.68	0.26	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยความสำเร็จด้านสิ่งแวดล้อม	2.5	27.5	5.90	0.42	น้อยที่สุด
ความสำเร็จโดยรวม 3 ด้าน	0	72.4	28.07	0.46	น้อย

จากตาราง 4.8 ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ร้อยละรายได้ที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน พบว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อย ร้อยละของรายได้ต่อต้นทุนรายได้ต่อต้นทุน มีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยความสำเร็จด้านเศรษฐกิจโดยรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด เฉลี่ยร้อยละ 12.62

ด้านความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ร้อยละการทำงานอย่างต่อเนื่อง (ไม่ลาออก) มีความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละการเข้ารับการฝึกอบรม มีความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละการแลกเปลี่ยนบุคลากรกับสถานประกอบการอื่น มีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ยความยั่งยืนด้านสังคมโดยรวม อยู่ในระดับมาก เฉลี่ยร้อยละ 65.71

ส่วนค่าเฉลี่ยของความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ร้อยละการใช้ทรัพยากรในชุมชนมีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละการผลิตทรัพยากรใช้เอง มีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละการใช้สมุนไพร มีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละการบำบัดของเสีย มีความยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยความยั่งยืนด้านสังคมโดยรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด 5.9 และความสำเร็จโดยรวมทั้ง 3 ด้านแล้วพบว่าธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนมีความสำเร็จอยู่ในระดับอยู่ในระดับน้อย เฉลี่ย 28.07

4.1.6 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละกลุ่มคือ รายได้ของธุรกิจสปาชุมชน การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย การมีกิจกรรมกับองค์กรอื่น การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสปาและนวดแผนไทย การได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ การเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาของสมาชิก การพึ่งตนเองของสปาชุมชน และการมีเครือข่ายสปาชุมชน

ก่อนที่จะวิเคราะห์การถดถอยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะขอเสนอค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation) ของตัวแปรต่างๆ ที่จะวิเคราะห์การถดถอย เพื่อตรวจสอบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือไม่ (multicollinearity) รายละเอียดดังตาราง 4.17 ซึ่งพบว่าค่าสหสัมพันธ์มีค่าค่อนข้างต่ำ ($r \leq .8$) แสดงถึงการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกัน จึงสามารถนำตัวแปรอิสระเหล่านี้มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ในรูปแบบของสมการถดถอยได้

ตาราง 4.9 เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุ

ตัวแปร	Inc	ED	Sol	Act	INF	Help	Learn	self	Netw
ED	-0.087								
Sol	-0.078	-.410**							
Act	.523**	-0.149	0.02						
INF	0.119	.304**	-0.041	.344**					
Help	-0.172	0.174	0.018	-0.088	.463**				
Learn	-0.107	0.087	0.132	.265**	.436**	.667**			
self	-0.015	0.148	-0.023	0.052	0.177	.521**	.426**		
Netw	0.138	0.118	-0.185	.302**	.386**	.324**	.241*	0.167	
Mean	2.2613	1.1892	7.3243	0.8108	1.7748	0.2162	0.3874	6.182	0.8919
Std. Deviation	1.57082	0.56429	1.44702	0.86879	1.68245	0.41353	0.71568	1.54109	0.71797

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

4.1.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ซึ่งมีรายละเอียดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามต่างๆ ที่ใช้วิเคราะห์ ดังนี้

Inc	หมายถึง	รายได้ของธุรกิจสปาชุมชน(บาท/ปี)
ED	หมายถึง	การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย(ปี)
Act	หมายถึง	การมีกิจกรรมกับองค์กรอื่น(จำนวนครั้งต่อปี)
Sol	หมายถึง	ความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย (คะแนน 0-10)
INF	หมายถึง	การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสปาและนวดแผนไทย (จำนวนครั้งต่อปี)
Help	หมายถึง	การได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ(บาทต่อปี)
Learn	หมายถึง	การเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาของสมาชิก(ครั้งต่อปี)
Netw	หมายถึง	การมีเครือข่ายสปาชุมชน(จำนวนเครือข่าย)
Self	หมายถึง	การพึ่งตนเองของสปาชุมชน(คะแนน 0-10)
Soc	หมายถึง	ร้อยละของความสำเร็จด้านสังคม
Econ	หมายถึง	ร้อยละของความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ
Env	หมายถึง	ร้อยละของความสำเร็จด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
Success	หมายถึง	ร้อยละของความสำเร็จโดยรวม 3 ด้าน

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทั่วไปของสถานประกอบการ สปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จะใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ โดยการวิเคราะห์ความถดถอยจะแยกวิเคราะห์ แบ่งเป็น 4 สมการ ได้แก่ ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนภายใต้กรอบทั้ง 3 ด้าน (ค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{Econ} = b_0\text{Inc} + b_1\text{ED} + b_2\text{Act} + b_3\text{Sol} + b_4\text{INF} + b_5\text{Help} + b_6\text{Learn} + b_7\text{Netw} + b_8\text{Self} \dots\dots\dots (1)$$

โดยที่ b_0 คือค่าคงที่ และ $b_1, b_2, \dots, b_8$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
สมการถดถอยด้านความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ

$$\text{Soc} = c_0\text{Inc} + c_1\text{ED} + c_2\text{Act} + c_3\text{Sol} + c_4\text{INF} + c_5\text{Help} + c_6\text{Learn} + c_7\text{Netw} + c_8\text{Self} \dots\dots\dots (2)$$

โดยที่ c_0 คือค่าคงที่ และ $c_1, c_2, \dots, c_8$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
สมการถดถอยความสำเร็จอย่างยั่งยืนทางด้านสังคม

$$\text{Env} = d_0\text{Inc} + d_1\text{ED} + d_2\text{Act} + d_3\text{Sol} + d_4\text{INF} + d_5\text{Help} + d_6\text{Learn} + d_7\text{Netw} + d_8\text{Self} \dots\dots\dots (3)$$

โดยที่ d_0 คือค่าคงที่ และ $d_1, d_2, \dots, d_8$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
สมการถดถอยความสำเร็จอย่างยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

$$\text{Succes} = e_0\text{Inc} + e_1\text{ED} + e_2\text{Act} + e_3\text{Sol} + e_4\text{INF} + e_5\text{Help} + e_6\text{Learn} + e_7\text{Netw} + e_8\text{Self} \dots\dots\dots (4)$$

โดยที่ e_0 คือค่าคงที่ และ $e_1, e_2, \dots, e_8$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
สมการถดถอยความสำเร็จอย่างยั่งยืนภายใต้กรอบความยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน ซึ่งได้นำเสนอรายละเอียด
ของตัวแปรแต่ละตัวไว้ในตาราง 4.10-4.13 ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.10 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผน
ไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ	B	t	Sig.
Inc	-0.419	-1.252	0.213
ED	-1.143	-2.209	0.046
Act	-0.329	-0.485	0.629
Sol	-0.761	-2.561	0.012
INF	0.346	1.128	0.262
Help	1.879	1.154	0.251
Learn	-0.679	-0.813	0.418
Netw	-0.063	-0.103	0.918
self	-0.224	-0.762	0.448
ค่าคงที่ (Constant)	-30.762	-6.166	0.000
$R^2=0.47$	$F=23.279$	$\text{Sig } F=.000$	

จากตาราง 4.10 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนทางด้านนี้ ได้แก่ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 4.11 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสังคม

ตัวแปรอิสระ	B	t	Sig.
Inc	-0.219	-1.362	0.208
ED	-1.253	-2.129	0.044
Act	-0.326	-0.387	0.604
Sol	-0.736	-2.613	0.011
INF	0.346	1.128	0.262
Help	1.476	1.154	0.151
Learn	-0.679	-0.813	0.418
Netw	-0.042	-0.112	0.907
self	-0.322	-0.761	0.463
ค่าคงที่ (Constant)	-21.752	-6.064	0.000
R ² =0.58	F=14.279	Sig F.=.001	

จากตาราง 4.11 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสังคม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนทางด้านนี้ ได้แก่ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 4.12 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวแปรอิสระ	B	t	Sig.
Inc	0.532	1.92	0.058
ED	1.006	2.199	0.037
Act	0.57	1.017	0.312
Sol	0.997	4.061	0.000
Inf	-0.143	-0.561	0.576
Help	0.672	0.498	0.619
Learn	0.257	0.372	0.710
Netw	-0.122	-0.24	0.811
Self	0.246	1.011	0.315
ค่าคงที่ (Constant)	-26.594	-6.441	0.000
R ² =0.457 F=10.247 Sig F.=.000			

จากตาราง 4.12 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนทางด้านนี้ ได้แก่ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย ที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากตาราง 4.13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวมทั้ง 3 ด้าน (ภายใต้กรอบ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนโดยรวม ได้แก่ รายได้ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตาราง 4.13 การวิเคราะห์การถดถอยพหุของปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยรวม (ภายใต้กรอบทั้ง 3 ด้าน)

ตัวแปรอิสระ	B	t	Sig.
Inc	1.137	3.025	.002
ED	.010	2.318	.041
Act	-.875	-1.146	.063
Sol	-.087	-2.413	.031
Inf	.138	.635	.527
Help	-2.039	-1.387	.067
Learn	.640	1.083	.281
Netw	-.272	-.625	.533
Self	.009	.041	.967
ค่าคงที่ (Constant)	26.977	11.604	.000
R ² =0.284	F=4.46	Sig F.=.000	

4.1.8 แนวทางการพัฒนาความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนาความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทย หัวหน้ากลุ่มธุรกิจได้ให้แนวทางการพัฒนา ซึ่งพอจะแยกเป็นแต่ละด้านพอสังเขป ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการ

เครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้คุ้มครองผู้บริโภค เป็นอีกเครือข่ายหนึ่งที่ต้องมีการสร้างและประสานงานอย่างใกล้ชิด โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาธุรกิจที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ และในขณะเดียวกันต้องเอื้อต่อการพัฒนาธุรกิจด้วย

เครือข่ายอื่นๆ ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างวิชาชีพ ความเข้าใจระหว่างธุรกิจต่างขนาดต่างสถานที่ และต่างแนวคิด เช่น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาธุรกิจสปาสมัยใหม่โดยไม่ทอดทิ้งธุรกิจ สปาชุมชน เป็นต้น

การส่งเสริมให้ชุมชนมีการปลูกพืชสมุนไพรอย่างแพร่หลายเพื่อผลในการลดต้นทุนจากการที่ต้องสั่งสมุนไพรจากนอกชุมชนที่มีราคาสูง

2) ด้านการให้บริการ

บางแห่งมีการทำกิจการสปา แต่ยังไม่มีความรู้ทางด้านสปาอย่างแท้จริง ทำให้ความรู้และความเข้าใจในวิชาชีพลดลง เพราะว่าบางคนยังไม่เข้าใจว่าสปา มีประโยชน์อย่างไร ควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ในด้านนี้มากขึ้น เพราะจะทำให้เกิดปัญหากับผู้รับบริการโดยตรง

ควรมีการศึกษาดูงานสถานบริการสปาของเอกชนที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของสปาแต่ละแห่งให้มีมาตรฐาน อีกทั้งจะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภค และเป็นการเพิ่มช่องทางสินค้าหรือบริการที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้ใช้บริการ

3) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม

สปาชุมชนและนวดแผนไทยในแต่ละแห่งล้วนมีเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเอง การค้นหาและนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์นั้นออกมาให้ได้ ก็จะเป็นหนทางหนึ่งในการดึงดูดผู้ใช้บริการ แต่ทั้งนี้ ก็ควรจะมีสื่อประชาสัมพันธ์เข้ามาาร่วมด้วยเพื่อประสิทธิผลต่อไป

ควรมีการตกแต่งภายในและบริเวณโดยรอบมองเห็นชัดเจนว่าเพื่อความสมบูรณ์ทั้ง รูป รส กลิ่น สี เสียง และสัมผัสที่สามารถสร้างความผ่อนคลายทั้งกายและจิต การปรับปรุงให้ดูสวยงามมีมาตรฐานมากขึ้น จะส่งผลต่อการกำหนดราคาการให้บริการที่สูงขึ้นตามมาด้วย โดยภาครัฐจะต้องเข้ามาเป็นส่วนในการสนับสนุน

4) ด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

ต้องยอมรับว่าสถานประกอบการสปาโดยชุมชนความหลากหลายในการบริการยังมีน้อย อีกทั้งอุปกรณ์ในการให้บริการเป็นในรูปแบบที่ผลิตกันขึ้นมาเอง ซึ่งในบางครั้งสมุนไพรบางตัวขาดแคลนจึงจำเป็นต้องใช้เท่าที่มีอยู่ เช่น ลูกประคบ เป็นต้น ดังนั้นมาตรฐานต่อการให้บริการทางด้านสมุนไพรจึงไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับการหาวัตถุดิบได้อะไรบ้าง การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรให้แก่คนในชุมชนจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ควรมีการส่งเสริม เนื่องจากมีตลาดรองรับอยู่แล้ว

อุปกรณ์บางชนิดชุมชนมีศักยภาพในการผลิตออกมาได้ เพียงแต่ภาครัฐควรเข้ามาควบคุมดูแลหรือมีการอบรมการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในสปาเพื่อให้เกิดมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ

5) ด้านอื่นๆ

ความกังวลในเรื่องการขอรับใบอนุญาตเปิดกิจการของผู้ประกอบการ จะต้องขออนุญาตหรือไม่กับหน่วยงานใด เป็นใบอนุญาตชนิดใด ใบอนุญาตดังกล่าวจะทำให้เกิดความแตกต่าง หรือสถานบริการที่มีบริการทางเพศแอบแฝงได้หรือไม่ ด้วยมีความเป็นห่วงในเรื่องภาพลักษณ์ของธุรกิจ

ภาครัฐควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจสปาอย่างมากในด้านการพัฒนาคุณภาพภาพลักษณ์ พร้อมทั้งการยกระดับมาตรฐานของธุรกิจสปา ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มซึ่งส่งผลทำให้ธุรกิจสปาสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

4.2 ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย

4.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 555 คน ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพประชากรศาสตร์ ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

จากตาราง 4.14 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้ เป็นผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 555 คน เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 58.9 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปีคิดเป็นร้อยละ 35.1 รองลงมาเป็นกลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปีคิดเป็นร้อยละ 22.7 โดยมีค่าเฉลี่ยของอายุ เท่ากับ 44.3 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยของรายได้ เท่ากับ 15,811.57 บาท และมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมา มีอาชีพค้าขาย/กิจการส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 24.3

ตาราง 4.14 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน (n=555)

ข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
1) ชาย	327	58.9
2) หญิง	228	41.1
อายุ		
1) อายุต่ำกว่า 20 ปี	5	0.9
2) 21-30	110	19.8
3) 31-40 ปี	126	22.7
4) 41-50 ปี	119	21.4
5) มากกว่า 50 ปี	195	35.1
ค่าเฉลี่ย = 44.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 14.33 ค่าต่ำสุด = 20 ค่าสูงสุด = 75		
รายได้		
1) รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	277	49.9
2) 10,001-20,000 บาท	139	25.0
3) 20,001-30,000 บาท	89	16.0
4) 30,001-40,000 บาท	16	2.9
5) 40,001-50,000 บาท	17	3.1
6) มากกว่า 50,000 บาท	17	3.1
ค่าเฉลี่ย = 15,811.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 14848.15 ค่าต่ำสุด = 2,200 ค่าสูงสุด = 80,000		
อาชีพ		
1) รับจ้าง	79	14.2
2) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	211	38.0
3) ค้าขาย/ส่วนตัว	135	24.3
4) เกษตรกรรม	78	14.1
5) นักศึกษา	37	6.7
6) อื่นๆ	15	2.7

4.2.2 ข้อมูลการใช้บริการ

ประชากรที่ศึกษาในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จากสถานประกอบการ 111 แห่ง จำนวน 555 คน ซึ่งมีลักษณะการใช้บริการ ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 4.15 จำนวน ร้อยละ ข้อมูลการใช้บริการของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน (n=555)

ข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
การใช้บริการในรอบปี 2551		
1) 1-5 ครั้ง	480	86.5
2) 6-10 ครั้ง	57	10.3
3) 11-15 ครั้ง	12	2.2
ค่าเฉลี่ย = 3.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.20 ค่าต่ำสุด = 1 ค่าสูงสุด = 13		
ลักษณะการใช้บริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) ประคบอบสมุนไพร	144	25.9
2) นวดตัว	543	97.8
3) นวดเท้า	307	55.3
4) อบสมุนไพร	107	19.3
5) ซึ้อสินค้า	6	1.1
สื่อที่ได้รับทราบแหล่งให้บริการ		
1) ป้ายประกาศโฆษณา	144	25.9
2) เพื่อนฝูง/คนใกล้ชิด	379	68.3
3) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่นหนังสือพิมพ์	5	0.9
4) สื่อวิทยุ	10	1.8
5) อื่นๆ	17	3.1
สาเหตุที่ท่านมาใช้บริการ		
1) ปวดเมื่อย/เจ็บป่วย	230	41.4
2) ผ่อนคลาย	325	58.6

จากตาราง 4.15 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ เป็นผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน จำนวน 555 คน การใช้บริการในรอบปี 2551 ส่วนใหญ่ใช้บริการ 1-5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 86.5

โดยมีค่าเฉลี่ยของการใช้บริการ เท่ากับ 3.4 ครั้ง ลักษณะการให้บริการส่วนใหญ่เป็นการนัดตัว คิดเป็นร้อยละ 97.8 รองลงมาเป็นลักษณะการให้บริการนัดเท่า คิดเป็นร้อยละ 55.3 โดยส่วนใหญ่รู้จักสถานบริการที่ใช้บริการจาก เพื่อนฝูง/คนใกล้ชิด คิดเป็นร้อยละ 68.3 รองลงมาเป็นารู้จักจากป้ายโฆษณา คิดเป็นร้อยละ 25.9 ซึ่งสาเหตุที่มาใช้บริการส่วนใหญ่เพื่อเป็นการผ่อนคลาย คิดเป็นร้อยละ 58.6

4.2.3 ข้อมูลความพึงพอใจในการใช้บริการ

จากการศึกษาความพึงพอใจด้านต่างๆ ของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจตามเทคนิคการวัดทัศนคติตามแนวความคิดของ Likert scale ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 5 คะแนน
ระดับความพึงพอใจมาก	ให้คะแนนเท่ากับ 4 คะแนน
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ 3 คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ 2 คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

โดยจะนำค่าคะแนนความพึงพอใจที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและนำมาแปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ย ตามช่วงค่าเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย 3.67-5.00	หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมาก
ช่วงค่าเฉลี่ย 2.34-3.66	หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจปานกลาง
ช่วงค่าเฉลี่ย 1.00-2.33	หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจน้อย

โดยจะแบ่งประเด็นพิจารณา ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลความพึงพอใจด้านบริการ

ความพึงพอใจจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 555 คน ด้านบริการ แสดงเป็นค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และ ปรากฏดังตาราง 4.16 ต่อไปนี้

ตาราง 4.16 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจด้านบริการ (n=555)

ข้อมูลความพึงพอใจด้านบริการ	Min	Max	Mean	SD	ระดับความพึงพอใจ
1) ความเหมาะสมของเวลาเปิด-ปิด	3	5	3.83	0.61	มาก
2) กฎระเบียบในการให้บริการของสถานที่	3	5	3.87	0.64	มาก
3) ขั้นตอนในการให้บริการของสถานที่	3	5	3.99	0.65	มาก
4) พนักงานพูดจาสุภาพ	3	5	4.10	0.71	มาก
5) การให้บริการมีความรวดเร็ว	3	5	4.03	0.62	มาก
6) พนักงานเพียงพอในการให้บริการ	3	5	3.96	0.62	มาก
7) พนักงานแต่งกายสุภาพเหมาะสม	3	5	3.72	0.55	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.1	4.7	3.93	0.39	มาก

จากตาราง 4.16 ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจด้านบริการ จำนวน 555 คน ด้านความเหมาะสมของเวลาเปิด-ปิด อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านกฎระเบียบในการให้บริการของสถานที่ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านขั้นตอนในการให้บริการของสถานที่ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านพนักงานพูดจาสุภาพ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านการให้บริการมีความรวดเร็ว อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านพนักงานเพียงพอในการให้บริการ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และด้านพนักงานแต่งกายสุภาพเหมาะสม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ทั้งนี้จากค่าเฉลี่ยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจด้านบริการของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ด้านต่างๆดังกล่าว อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

2) ข้อมูลความพึงพอใจด้านความปลอดภัย

ความพึงพอใจจากผู้กรอกแบบสอบถามจำนวน 555 คน ด้านความปลอดภัย แสดงเป็นค่าเฉลี่ยปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 4.17 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในการใช้บริการด้านความปลอดภัย (n=555)

ข้อมูลความพึงพอใจในการใช้บริการด้านความปลอดภัย	Min	Max	Mean	SD	ระดับความพึงพอใจ
1) มีการรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ	2	5	3.59	0.65	ปานกลาง
2) มีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันอัคคีภัย	2	5	3.53	0.73	ปานกลาง
3) ความปลอดภัยในทรัพย์สินของผู้มาใช้บริการ	2	5	3.68	0.60	มาก
4) มีสินค้าให้เลือกมากมาย	2	5	3.40	0.70	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	2.3	4.8	3.58	0.49	ปานกลาง

จากตาราง 4.17 ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องการความพึงพอใจด้านความปลอดภัย จำนวน 555 คน ด้านมีการรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง ด้านมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันอัคคีภัย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง ด้านความปลอดภัยในทรัพย์สินของผู้มาใช้บริการ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และด้านมีสินค้าให้เลือกมากมาย อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง ทั้งนี้จากค่าเฉลี่ยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ด้านต่างๆดังกล่าว อยู่ในระดับความพึงพอใจปานกลาง

3) ข้อมูลความพึงพอใจด้านสถานที่

ความพึงพอใจจากผู้กรอกแบบสอบถามจำนวน 555 คน ด้านสถานที่ แสดงเป็นค่าเฉลี่ยปรากฏดังตาราง 4.18 ต่อไปนี้

ตาราง 4.18 ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในการใช้บริการด้านสถานที่ (n=555)

ข้อมูลความพึงพอใจในการใช้บริการ ด้านสถานที่	Min	Max	Mean	SD	ระดับความ พึงพอใจ
1) ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง	3	5	3.92	0.58	มาก
2) สภาพบรรยากาศภายในห้อง	3	5	3.92	0.65	มาก
3) ความสะอาดและความเป็นระเบียบ	3	5	3.94	0.70	มาก
4) ห้องน้ำเพียงพอและสะอาด	3	5	3.85	0.57	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2	5	3.68	0.58	มาก

จากตาราง 4.18 ค่าเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจด้านสถานที่ จำนวน 555 คน ด้านความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านสภาพบรรยากาศภายในห้อง อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบ อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ด้านที่จอดรถเพียงพอและสะอาด อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และด้านห้องน้ำเพียงพอและสะอาด อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก ทั้งนี้จากค่าเฉลี่ยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจด้านสถานที่ของผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ด้านต่างๆดังกล่าว อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

4.2.4 ข้อเสนอแนะเพื่อให้สถานบริการประสบความสำเร็จของผู้ใช้บริการ

1) ด้านการบริการ/สินค้า ข้อเสนอแนะด้านนี้ผู้ให้บริการให้ความเห็นว่า ผู้ให้บริการให้ความสำคัญกับการให้บริการร้านสปาจึงควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่ใช้บริการ โดยให้บริการอย่างมีขั้นตอนที่ได้มาตรฐานความรวดเร็วทันใจ เช่นมีคัดสรรพนักงานที่มีฝีมือและประสบการณ์ จัดทำโปรโมชั่นด้วยการให้ส่วนลดการจัดทำระบบสมาชิกเพื่อให้ได้รับสิทธิพิเศษ จัดทำแพ็คเกจรายเดือนสำหรับผู้ที่มีความถี่ในการใช้ รักษาคุณภาพของการให้บริการ มีการเตรียมเครื่องดื่มมาบริการลูกค้าระหว่างรอ หรือมีมุมหนังสือไว้ให้ลูกค้านั่งอ่านเพื่อรอเวลาเวลา เป็นต้น

2) ด้านความปลอดภัย ข้อเสนอแนะด้านนี้ผู้ใช้บริการให้ความเห็นว่า ควรหามาตรการหรือคนมาดูแลความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นพาหนะหรือทรัพย์สินของลูกค้า เพื่อความมั่นใจระหว่างการใช้บริการ

3) ด้านสถานที่ ข้อเสนอแนะด้านนี้ผู้ใช้บริการให้ความเห็นว่า ควรอยู่ในแหล่งชุมชน เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเดินทางมาใช้บริการได้สะดวก และควรจัดหาที่จอดรถที่สะดวกและเพียงพอสำหรับลูกค้า สำหรับร้านสปาที่ไม่ได้อยู่ในแหล่งชุมชน ก็ควรจะหาจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของร้าน เพื่อนำมาใช้ดึงดูดลูกค้า เช่น เป็นร้านสปาที่ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่งดงาม เงียบ สงบ เหมาะแก่การพักผ่อน อยู่ใกล้ถนนเส้นหลัก การคมนาคมสะดวก เป็นต้น

4) ข้อเสนอแนะด้านอื่นๆ ผู้ใช้บริการให้ความเห็นว่า ควรมีการพัฒนาในรูปแบบสมัยใหม่ที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความรู้ด้านวิชาการเข้ามา เพื่อความมั่นใจในความเป็นสากล และเพื่อเสนอทางเลือกในสังคมปัจจุบัน โดยต้องคำนึงถึงมาตรฐานและความใส่ใจต่อผู้ใช้บริการ หรือเรื่องของความรู้สึกผ่อนคลายซึ่งผู้ใช้บริการเลือกเป็นลำดับแรก ควรมีองค์ประกอบหลากหลาย นำไปสู่ทางเลือกที่เหมาะสม เช่น การมีประวัติการผ่านงานหรือการนวดจากสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นต้น

4.3 สรุป

กลุ่มธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนส่วนใหญ่มีระดับความสำเร็จในระดับน้อย เนื่องมาจากการขาดแคลนเงินทุน การมีสมาชิกกลุ่มค่อนข้างน้อย และระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจไม่เกินห้าปี จึงอาจขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำธุรกิจ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสามารถในการพึ่งพาตนเองอยู่ในระดับมาก อีกทั้งการที่ส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละหกสิบของสถานประกอบการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปาให้ประสบความสำเร็จในระยะเวลา 2 ปี

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้กรอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืน ได้แก่ การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของสมาชิกกลุ่ม เป็นส่วนสำคัญที่เกื้อหนุนทุกสถานประกอบการสปา

และนวดแผนไทยโดยชุมชน ที่ต้องการความรู้และพลังในการส่งเสริมหรือสนับสนุนเพื่อความสำเร็จ และมั่นคงของธุรกิจต่อไป

การใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนโดยผู้ให้บริการส่วนใหญ่นิยมใช้บริการในรอบ เดือนไม่เกินห้าครั้งเพื่อต้องการผ่อนคลาย ซึ่งเพื่อนฝูงหรือคนใกล้ชิดมีส่วนสำคัญที่สุดในการทำให้รู้จัก สถานบริการสปาและนวดแผนไทย ซึ่งโดยรวมมีความพึงพอใจด้านบริการ และด้านสถานที่ของ สปา และนวดแผนไทยโดยชุมชนในระดับความพึงพอใจมาก แต่ด้านความปลอดภัยของสถานที่ ยังอยู่ใน ระดับปานกลาง เนื่องด้วยการจัดการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนยังไม่สร้างความเชื่อมั่นต่อ ผู้ใช้บริการมากพอ เช่นการไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไว้คอยดูแลทรัพย์สิน เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึง 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของผู้ใช้บริการ และกลุ่มผู้ให้บริการ ตลอดจนข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผล

การสรุปผลการศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดระดับความสำเร็จ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และแนวทางพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจ ของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.1.1 กลุ่มธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย

จากการศึกษาความสำเร็จอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมตัวชี้วัด 9 ตัว พบว่าด้านเศรษฐกิจ มีความสำเร็จอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ประกอบไปด้วยตัวชี้วัด 2 ตัวได้แก่ ร้อยละของรายได้เมื่อเทียบกับปีก่อน และรายได้ต่อต้นทุน ส่วนความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านสังคมตัวชี้วัด 3 ตัวได้แก่ อยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย ร้อยละการทำงานอย่างต่อเนื่อง (ไม่ลาออก) ร้อยละการเข้ารับการฝึกอบรม และร้อยละการแลกเปลี่ยนบุคคลากรกับสถานประกอบการอื่น ส่วนความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ประกอบไปด้วยตัวชี้วัด 4 ตัวได้แก่ ร้อยละการใช้ทรัพยากรในชุมชน ร้อยละการผลิตทรัพยากรใช้เอง ร้อยละการใช้สมุนไพรแทนสารเคมี และร้อยละการบำบัดของเสีย จะเห็นได้ว่าดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขโดยเร่งด่วน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนในภาพรวมทั้งสามด้าน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน พบว่ามี 2 ปัจจัยได้แก่ การศึกษาของสมาชิกและความสามัคคีกลมเกลียวกันของสมาชิก

5.1.2 ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาชุมชนและนวดแผนไทย

จากการศึกษาความพึงพอใจด้านต่างๆ จากผู้ให้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน สรุปได้ว่าผู้ให้บริการ มีความความพึงพอใจด้านบริการอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านบริการ ประกอบด้วย ปัจจัย ความเหมาะสมของเวลาเปิด-ปิด กฎระเบียบในการให้บริการของสถานที่ ขั้นตอนในการให้บริการของสถานที่ พนักงานพูดจาสุภาพ การให้บริการมีความรวดเร็ว พนักงานเพียงพอในการให้บริการ และพนักงานแต่งกายสุภาพเหมาะสม

ความพึงพอใจในการใช้บริการด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านความปลอดภัย ประกอบด้วย ปัจจัย การรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการป้องกันอุบัติเหตุ ความปลอดภัยในทรัพย์สินของผู้มาใช้บริการ และมีสินค้าให้เลือกมากมาย ส่วนความพึงพอใจในการใช้บริการด้านสถานที่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้านสถานที่ ประกอบด้วย ปัจจัย ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง สภาพบรรยากาศภายในห้อง ความสะอาดและความเป็นระเบียบ และห้องน้ำเพียงพอและสะอาด

5.1.3 ด้านปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนทำภายใต้กรอบแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนอันประกอบไปด้วย 3 ด้านด้วยกัน คือด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ของหัวหน้ากลุ่มสปาและนวดแผนไทย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการคือการศึกษารายละเอียดของสมาชิกสปาชุมชนและนวดแผนไทย และการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ แสดงให้เห็นว่า การให้การศึกษากับบุคลากรหรือสมาชิกเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาธุรกิจของชุมชน ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากภาครัฐก็จะทำให้การพัฒนานั้นอยู่ในทางที่ดีและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

5.1.4 แนวทางการพัฒนาความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาความสำเร็จแยกเป็น 2 ส่วน ได้ดังนี้

1) ผู้ใช้บริการธุรกิจสปาและนวดแผนไทย

ด้านการบริการ/สินค้า ร้านสปาควรสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่ให้บริการ โดยให้บริการอย่างมีขั้นตอนที่ได้มาตรฐานความรวดเร็วทันใจ รักษาคุณภาพของการให้บริการ ด้าน

ความปลอดภัย ควรหามาตรการหรือคนมาดูแลความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นพาหนะหรือทรัพย์สินของลูกค้า เพื่อความมั่นใจระหว่างการใช้บริการ ด้านสถานที่ ควรอยู่ในแหล่งชุมชน เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเดินทางมาใช้บริการได้สะดวก และควรจัดหาที่จอดรถที่สะดวกและเพียงพอสำหรับลูกค้า และข้อเสนอแนะด้านอื่นๆ ผู้ใช้บริการให้ความเห็นว่า ควรมีการพัฒนาในรูปแบบสมัยใหม่ที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความรู้ด้านวิชาการเข้ามา เพื่อความมั่นใจในความเป็นสากล และเพื่อเสนอทางเลือกในสังคมปัจจุบัน โดยต้องคำนึงถึงมาตรฐานและความใส่ใจต่อผู้ใช้บริการ นำไปสู่ทางเลือกที่เหมาะสม

2) ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

ด้านการให้บริการ ควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ในด้านนี้มากขึ้น การศึกษาดูงานสถานบริการสปาของเอกชนที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของสปาของตนเอง ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อมสปาชุมชนและนวดแผนไทยในแต่ละแห่งล้วนมีเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเอง การค้นหาและนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์นั้นออกมาให้ได้ ก็จะเป็นหนทางหนึ่งในการดึงดูดผู้ใช้บริการ ด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ อุปกรณ์บางชนิดชุมชนมีศักยภาพในการผลิตออกมาได้ เพียงแต่ภาครัฐควรเข้ามาควบคุมดูแลหรือมีการอบรมการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้ในสปาเพื่อให้เกิดมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ ภาครัฐควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจสปาอย่างมากในด้านการพัฒนาคุณภาพ พร้อมทั้งการยกระดับมาตรฐานของธุรกิจสปา

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแบ่งเป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือข้อเสนอแนะด้านนโยบายภายใต้กรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งสามด้านจากหัวหน้ากลุ่มสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยพบว่าดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก เนื่องจากปัญหาต่างๆ หลายประการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแต่ละกลุ่มที่ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางความสำเร็จ

ของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากการบริหารจัดการความสำเร็จอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมของสปาและนวดแผนไทยยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก ดังนั้นหัวหน้ากลุ่มและคนในชุมชนที่เป็นสมาชิกจึงต้องมีการทบทวนการบริหารจัดการด้านการเงิน เช่นการหาช่องทางลดต้นทุน ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบโดยชุมชน เป็นต้น อีกทั้ง เพิ่มความสำคัญและตระหนักต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ควรร่วมกันหาวิธีการในการบำบัดของเสียจากธุรกิจสปาและนวดแผนไทย เช่น น้ำเสีย ค่าน้ำไฟ เป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญในลำดับถัดมาคือการแบ่งปันองค์ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างสมาชิก หรือระหว่างสถานประกอบการเพื่อที่จะเป็นการทราบแนวทางในการอนุรักษ์และการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ภาครัฐมีส่วนกำกับดูแล รวมทั้งสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นได้ด้านเงินทุน การประชาสัมพันธ์การพัฒนาคุณภาพ ภาพลักษณ์ พร้อมทั้งการยกระดับมาตรฐานของธุรกิจสปา ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มเพื่อความเป็นปึกแผ่นและมั่นคงแก่หน่วยธุรกิจระดับชุมชน

5.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ทำการศึกษาดัชนีที่มีผลต่อการพัฒนาความสำเร็จอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบซึ่งพิจารณา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จึงมีส่วนที่ไม่สมบูรณ์อยู่ ทั้งในด้านความกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษายังไม่ทั่วถึง หรือมีปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ศึกษา ดังนั้นสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ที่จัดการโดยชุมชนที่มีชื่อเสียงหรือได้รับการยอมรับ เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จอย่างยั่งยืนใหม่ๆ มาพัฒนากับธุรกิจสปาและนวดแผนไทย

- 2) ควรทำการศึกษาอนุรักษ์ทรัพยากรสมุนไพรเปรียบเทียบกับภาคเอกชนเพราะจะเป็นแนวทางการพัฒนาให้กับธุรกิจของชุมชน

3) ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาธุรกิจสปาและนวดแผนไทยเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นคนในชุมชน การส่งเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือจากหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

4) ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมด้วย เช่น การอบรมและการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เอง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2539. **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ECOTOURISM) ปี พ.ศ.2538-2539**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- กองบรรณาธิการนิตยสาร POSITIONING. 2549. “ถอดรหัสเศรษฐกิจพอเพียง”. POSITIONING. 3, 30 (พฤศจิกายน): 76-102.
- เกษม จันทรแก้ว. 2545. **การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โครงการบัณฑิตศึกษาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 2544. **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เชียงใหม่วิชิตเตอร์. 2550. “การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.chiangmaivisitor.com/thai/sustainable.html>. (20 มกราคม 2550).
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์ เจริญเมือง. 2547. **เมืองยั่งยืนในเอเชีย**. เชียงใหม่: หจก.เชียงใหม่-โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. “มารู้จักการท่องเที่ยวกันเถิด”. **ททท.จุลสารการท่องเที่ยว**. (ม.ค.-มี.ค. 2542): 10-19.
- ป.อ.ปยุตโต. 2544. **การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- พจนา สอนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พหล ศักดิ์กะทัศน์. 2546. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อ. สันทราย จ. เชียงใหม่
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. 2549. “การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของไทยทั้งอดีตปัจจุบันและอนาคต”. E-TAT Tourism Journal ปีที่ 6 (เมษายน- มิถุนายน): เลขหน้า 45-53.

- _____. 2548. “การท่องเที่ยวชุมชน ทิศทางและศักยภาพ”. E-TAT Tourism Journal ปีที่ 12 (ตุลาคม- ธันวาคม): เลขหน้า 35-45.
- มนัส ศุภลักษณ์. 2544. **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกิจกรรมธุรกิจท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์นิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- รณกร ตีรกันนท์. 2541. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน.” **ททท. จุลสารการท่องเที่ยว**. (เม.ย.-มิ.ย. 2541): 38-48.
- ละเอียด ศิลาน้อย. 2550. “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา. E-TAT Tourism Journal ฉบับที่ 1 / 2549 <http://www.tat.or.th/e-journal/article-03.html> (8 มกราคม 2550)
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. 2549. **แนวทางการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัท แสงสว่างเวิลด์เพรส จำกัด.
- สถาบันพระปกเกล้า. 2545. **รายงานการวิจัยการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. **รายงานขั้นสุดท้ายโครงการการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ (ECOTOURISM)**. กรุงเทพฯ: กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์วิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. 2550. “จาก “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” ของภูฏาน สู่อุดมการณ์ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”ของไทย”. [ระบบออนไลน์].

<http://www.moralcenter.or.th/web/moral/th/blog/detail.php?BlogID=40&GroupID=12>
(5 กุมภาพันธ์ 2550).

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2550. “ประวัติความเป็นมา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ”. [ระบบออนไลน์]. http://www.onab.go.th/buddhism_history.htm (27 สิงหาคม 2550).

สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548. **การศึกษาและพัฒนาดัชนีวัดมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์**. กรุงเทพฯ: กลุ่มการพัฒนามาตรฐานทางสังคม.

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 9 อุตรดิตถ์. 2550. “โครงการส่งเสริมพหุภาคีในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนภายใต้แผนปฏิบัติการ 21ระดับท้องถิ่น. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.reo09.go.th/project/LA21.htm> (20 มกราคม 2550).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. **การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี วันจันทร์ที่ 30 มิถุนายน 2546. ศูนย์การประชุมและแสดงสินค้า อิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรีนติ้ง.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536. **ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2547. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพิชัย พรหมสิทธิ์. 2550. “การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”. [ระบบออนไลน์]. <http://www.stou.ac.th/tourism/Acheive/June/Topic5.htm> (25 กุมภาพันธ์ 2550).

สุวิมล ว่องวาณิช. 2548. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อนันต์ วัฒนกุลจรัส. 2549. “ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไทย กระจุก หรือ กระจ่าย”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา. E-TAT Tourism Journal ฉบับที่ 4/ 2549 http://www.tat.or.th/e-journal/article-02_4-49.html (8 มกราคม 2550)
- อิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน . 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว: **ศึกษาเฉพาะกรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง จังหวัดตาก .** สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต)การจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุดร วงษ์ทับทิม (บรรณารักษ์). 2545. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์.** เชียงใหม่: บริษัทมิ่งเมืองนวัตน์.
- อุบลวรรณ ประดับสุข. 2549. “การเรียนรู้และประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนจาก สกว. (ภาค)”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา. E-TAT Tourism Journal ฉบับที่ 3/ 2549 (กรกฎาคม- กันยายน) http://www.tat.or.th/e-journal/article-02_3-49.html (8 มกราคม 2550)
- Lordkipanidze, Maia; Brezet, Han and Backman Mikael. 2005. “The Entrepreneurship Factor in Sustainable Tourism Development”. **Journal of Cleaner Production.** 13 (2005) 787-798.
- Mbaiwa. 2003. “The Socio-Economic and Environmental Impacts of Tourism Development on the Change Delta, North-Western Botswana.” 2003. **Journal of Arid Environment.** 54 (2005) 447-467.
- Mowforth, Martin and Munt, Ian. 1998. **Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third World.** Great Britain: Biddles Ltd.
- Novelli, Marina. 2005. **Nich Tourism: Contemporary Issues, trends and cases.** Great Britain: Keyword Group.
- Roberts, Lesley and Hall, Derek. 2001. **Rural Tourism and Recreation Principles to Practice.** UK: Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn.
- Rogers, Everett M. 1983. **Diffusion of Innovations.** USA: Macmillan Publishing Co.,Inc.

ภาคผนวก

สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร

เรื่อง การพัฒนาดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

DEVELOPMENT OF INDICATORS AND FACTORS AFFECTING SUSTAINABLE SUCCESS
ON COMMUNITIES'S SPA AND THAI TRADITIONAL MASSAGE BUSINESS IN CHIANG MAI

หัวหน้าโครงการวิจัย นาย พหล ศักดิ์คะทัง

ผู้ร่วมโครงการ นาย อธิธิฤทธิ์ พลังธีรสิน

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง ขอขอบพระคุณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานประกอบการ

ชื่อสถานประกอบการ.....

ตำบล..... อำเภอ.....

1. ลักษณะของสถานประกอบการ ☐ บริการเฉพาะนวดแผนไทย
☐ บริการนวดแผนไทยและประคบอบสมุนไพร
☐ บริการนวดแผนไทย ประคบอบสมุนไพรและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพร
2. สถานประกอบการดำเนินธุรกิจมาเป็นระยะเวลา.....ปี
3. จำนวนสมาชิกของสถานประกอบการ.....คน
4. รายได้เฉลี่ยต่อปีของสถานประกอบการ.....บาท
5. การศึกษาเฉลี่ยของสมาชิกของสถานประกอบการ.....ปี
6. จำนวนกำไร/ เงินสะสมจนถึงปัจจุบันของสถานประกอบการ.....บาท
7. สถานประกอบการมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาหรือไม่
☐ ไม่มี เหตุผล.....
☐ มี จำนวนกิจกรรมรวม.....ครั้ง ได้แก่องค์กรดังต่อไปนี้
 1) ชื่อองค์กร.....
     กิจกรรม 1. ....
     2 .....
 2) ชื่อองค์กร.....
     กิจกรรม 1. ....
     2 .....
8. จากการดำเนินธุรกิจที่ผ่านมาองค์กรประสบปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในเรื่องใดบ้าง
☐ ไม่พบปัญหา
☐ พบปัญหาวางประการ เช่น

1) .....ระดับความรุนแรง (ระบุคะแนน 0-10) .....

2) .....ระดับความรุนแรง (ระบุคะแนน 0-10) .....

3) .....ระดับความรุนแรง (ระบุคะแนน 0-10) .....

9. กรุณาระบุถึงความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกสถานประกอบการ (ระบุคะแนน 0-10) .....

ส่วนที่ 2 ปัจจัยเสริมของสถานประกอบการ

1. ในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สมาชิกของสถานประกอบการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปาให้ประสบความสำเร็จบ่อยครั้งเพียงใด

☐ ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร เนื่องจาก.....

☐ เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร จากแหล่งข้อมูลดังนี้

1) .....ความถี่.....ครั้งต่อปี

2) .....ความถี่.....ครั้งต่อปี

3) .....ความถี่.....ครั้งต่อปี

2. ในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สถานประกอบการของท่านได้รับความช่วยเหลือจาก

หน่วยงานของรัฐได้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสปาให้ประสบความสำเร็จบ่อยครั้งเพียงใด

☐ ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือ เนื่องจาก.....

☐ เคยได้รับความช่วยเหลือ จากหน่วยงานดังนี้

1) ชื่อองค์กร.....

กิจกรรม/สิ่งของ.....งบประมาณ.....บาท

2) ชื่อองค์กร.....

กิจกรรม / สิ่งของ.....งบประมาณ.....บาท

3) ชื่อองค์กร.....

กิจกรรม/สิ่งของ.....งบประมาณ.....บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น.....บาท

3. ในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สมาชิกของสถานประกอบการได้รับเชิญให้เข้าร่วม

กระบวนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจบ่อยครั้งเพียงใด

☐ ไม่เคยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน เนื่องจาก

.....

☐ เคยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน ดังนี้

1) กิจกรรม.....ความถี่.....

2) กิจกรรม.....ความถี่.....

3) กิจกรรม.....ความถี่.....

รวม.....ครั้ง/ปี

4. ในระยะเวลา 2 ปี (พ.ศ.2550-2551) สถานประกอบการของท่านมีการสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ตลอดจนชมรม สมาคมต่างๆ มากน้อยเพียงใด

☐ ไม่เคยสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เนื่องจาก.....

☐ มีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานดังนี้

1) ชื่อองค์กร.....ประเภทองค์กร.....
กิจกรรม.....

2) ชื่อองค์กร.....ประเภทองค์กร.....
กิจกรรม.....

3) ชื่อองค์กร.....ประเภทองค์กร.....
กิจกรรม.....

รวมหน่วยงานทั้งสิ้น..... องค์กร

5. สมาชิกในสถานประกอบการของท่านมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากน้อยเพียงใด

1) การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก (ระบุคะแนน 0-10) .....

2) ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและแผนธุรกิจ (ระบุคะแนน 0-10) .....

3) การรวมกลุ่มและความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม (ระบุคะแนน 0-10) .....

4) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เช่น สมุนไพร(ระบุคะแนน 0-10) .....

5) การใช้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ น้ำเสีย (ระบุคะแนน 0-10) .....

6) การเผยแพร่อาชีพสู่กลุ่มเยาวชนวัยหนุ่มสาว (ระบุคะแนน 0-10) .....

รวมระดับการพึ่งพาตนเอง.....

ส่วนที่ 3 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจสปาโดยชุมชนของผู้ประกอบการตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในรอบปีที่ผ่านมา(2551) องค์กรของท่านประสบผลการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไรบ้าง

ก) ด้านเศรษฐกิจ

1. กำไรสุทธิประจำปีของสถานประกอบการ.....บาท

2. ร้อยละของรายได้ที่เพิ่มขึ้นของสถานประกอบการเมื่อเทียบกับปีก่อน.....

3. ต้นทุน (รวมค่าจ้าง ค่าเช่าที่ ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ) ..... บาท

รายได้ตลอดปี.....บาท

ร้อยละของต้นทุนต่อรายได้.....

4. รายได้เฉลี่ยของบุคลากรของสถานประกอบการของท่าน.....บาท

5. จำนวนชั่วโมงทำงานเฉลี่ยของบุคลากรต่อวัน..... ชั่วโมง

ข) ด้านสังคม

1. ความมั่นคงในอาชีพของบุคลากรของสถานประกอบการ

ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรสถานประกอบการของท่านมีการย้ายออกหรือลาออก หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวม คน.....

ร้อยละของการออก .....

2. การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของ บุคลากรของสถานประกอบการ

ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรสถานประกอบการของท่านมีการเข้ารับการฝึกอบรมหรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวม คน.....

ร้อยละของการได้รับการฝึกอบรม .....

ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรสถานประกอบการของท่านมีการเข้ารับการศึกษาดูงานหรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวม คน.....

ร้อยละของการได้รับการศึกษาดูงาน .....

ร้อยละของการได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของ บุคลากรของสถานประกอบการ.....

3. ความร่วมมือและความสามัคคีของบุคลากรของสถานประกอบการ

1) ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรในสถานประกอบการของท่านมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมครั้ง.....

ลักษณะปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง เช่น.....

2) ในรอบปีที่ผ่านมาบุคลากรในสถานประกอบการของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมครั้ง.....

ลักษณะกิจกรรมที่ทำ เช่น.....

รวม..... ครั้ง

4. ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้และบุคลากรกับสถานประกอบการอื่น

ในรอบปีที่ผ่านมาสถานประกอบการของท่านทำการแลกเปลี่ยนความรู้และบุคลากรกับสถานประกอบการอื่นๆ หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมครั้ง.....

ลักษณะความรู้และบุคลากร เช่น.....

ค) ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การใช้ทรัพยากรในชุมชนในการทำกิจกรรมสป่าและนวดแผนไทย

1) สถานประกอบการมีการใช้สมุนไพรในชุมชน หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมต้น.....

จำนวนสายพันธุ์..... เช่น.....

2) สถานประกอบการมีการใช้อุปกรณ์ที่มีในชุมชน หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมชิ้น.....

จำนวนประเภทอุปกรณ์..... เช่น.....

3) สถานประกอบการมีการใช้พลังงานในชุมชน(เช่น ถ่านไม้) หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวน(ก.ก.) .....

จำนวนประเภทพลังงาน..... เช่น.....

ร้อยละของการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการทำกิจกรรมสป่าและนวดแผนไทย.....

2. การผลิตใช้เองของทรัพยากรในการทำกิจกรรมสป่าและนวดแผนไทย

1) สถานประกอบการมีการผลิตพันธุ์พืชสมุนไพร หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมต้น.....

จำนวนสายพันธุ์..... เช่น.....

2) สถานประกอบการมีการผลิตอุปกรณ์ขึ้นใช้เอง หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมชิ้น.....

จำนวนประเภทอุปกรณ์..... เช่น.....

3) สถานประกอบการมีการผลิตพลังงานใช้เอง(เช่น ถ่านไม้) หรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวน(ก.ก.) .....

จำนวนประเภทพลังงาน..... เช่น.....

ร้อยละการผลิตใช้เองของทรัพยากรในการทำกิจกรรมสป่าและนวดแผนไทย.....

3. การอนุรักษ์ทรัพยากรในการทำกิจกรรมสป่าและนวดแผนไทย

1) สถานประกอบการมีการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร หรือไม

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนรวมต้น.....

จำนวนสายพันธุ์..... เช่น.....

2) สถานประกอบการมีการอนุรักษ์พลังงาน(เช่น ปิดไฟ ไม่เปิดแอร์) หรือไม

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวน.....

จำนวนครั้งที่ปฏิบัติเฉลี่ยต่อเดือน.....เช่น.....

4. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการทำกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย

1) สถานประกอบการมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการบำบัดหรือปรับปรุงคุณภาพน้ำเสียก่อนทิ้งหรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนครั้งเฉลี่ยต่อเดือน.....

วิธีการปฏิบัติ เช่น.....

2) สถานประกอบการมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการป้องกันหรือปรับปรุงคุณภาพควันไฟก่อนปล่อยออกไปหรือไม่

☐ ไม่มี เพราะ.....

☐ มี จำนวนครั้งเฉลี่ยต่อเดือน.....วิธีการปฏิบัติ เช่น.....

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาความสำเร็จของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

1) ด้านผู้บริหาร

.....

2) ด้านการให้บริการ

.....

3) ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม

.....

4) ด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้

.....

5) ด้านอื่นๆ

.....

ขอขอบคุณอย่างสูง

แบบสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน

*****

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ ..... ปี

3. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน..... บาท

4. อาชีพ ☐ รับจ้าง ☐ ราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ ค้าขาย/ส่วนตัว

☐ เกษตรกรรม ☐ นักศึกษา ☐ อื่นๆ ระบุ.....

5. ในรอบปี 2551 ท่านใช้บริการ ..... ครั้ง (สปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนทุกแห่ง)

ท่านมาใช้บริการที่นี่ ก็ครั้ง ☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-15 ☐ 16-20 ☐ มากกว่า 20 ครั้ง

6. ลักษณะการให้บริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ประคบอบสมุนไพร ☐ นวดตัว ☐ นวดเท้า ☐ อบสมุนไพร

☐ ซัอสินค้า ☐ อื่นๆ ระบุ.....

7. ท่านได้รู้จักสถานบริการแห่งนี้จาก ☐ ป้ายประกาศโฆษณา ☐ เพื่อนฝูง/คนใกล้ชิด

☐ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่นหนังสือพิมพ์ ☐ สื่อวิทยุ ☐ โทรทัศน์ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

8. สาเหตุที่ท่านมาใช้บริการ ☐ ปวดเมื่อย/เจ็บป่วย ☐ ผ่อนคลาย ☐ ซัอสินค้า

☐ อื่นๆ ระบุ.....

ความพึงพอใจในการใช้บริการ

ข้อความ	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ด้านการบริการ					
1. ความเหมาะสมของเวลาเปิด-ปิด การบริหารของสถานที่					
2 กฎระเบียบในการให้บริการของ สถานที่					
3 ขั้นตอนในการให้บริการของสถานที่					
4 พนักงานพูดจาสุภาพ					
5 การให้บริการมีความรวดเร็ว					
6 มีพนักงานที่เพียงพอในการ ให้บริการ					
7 พนักงานแต่งกายสุภาพเหมาะสม					
ด้านความปลอดภัย					
8 มีการรักษาความปลอดภัยที่ เพียงพอ					
9 มีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการ ป้องกันอัคคีภัย					
10 ความปลอดภัยในทรัพย์สินของผู้ มาใช้บริการ					

11 มีสินค้าให้เลือกมากมาย					
ด้านสถานที่	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
12 ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง					
13 สภาพบรรยากาศภายในห้อง					
14 ความสะอาดและความเป็นระเบียบ					
15 ที่จอดรถเพียงพอและปลอดภัย					
16 ห้องน้ำเพียงพอและสะอาด					

ข้อเสนอแนะเพื่อให้สถานบริการประสบความสำเร็จ

1. ด้านการบริการ / สินค้า

.....

.....

2. ด้านความปลอดภัย

.....

.....

3. ด้านสถานที่

.....

.....

4. อื่นๆ

.....

.....